EŞEĞİN GÖLGESİ

(3 Perdelik Müzikli Oyun)

Yazan
Haldun TANER

(1965, ŞEHİR TİYATROSU)
EŞEĞİN GÖLGESİ

Yazan	:	Haldun Taner
Sahneye Koyan	:	Çetin İpekkaya
Müzik	:	Yalçın Tura
Dekor	:	Selçuk Tollu Yıldırım Uğurgün
Kostüm	:	Sevim Çavdar
Reji Asistanı	:	Metin Çoban
Teknik Asistanlar	:	Deniz Uyguner - Argun Kınal
Atölye İşleri Takipçisi	:	Oktay Tosun

OYNAYANLAR

Ozan	:	Erdoğan Kökcam
Abid Ağa	:	Bilge Zobu
Zahid Ağa	:	Toron Karacaoğlu
Şaban	:	Necdet Yakın
Mestan	:	Çetin İpekkaya
Mansur -Tittara	:	Doğan Bavli
Matlup – Tatara	:	Rauf Ulukut
Muhzır	:	Ersan Uysal
Genç Kadın - Gölgeci Üye	:	Sevil Uluyol
İhtiyar Kadın - Eşekçi Üye	:	Hale Rakunt
Kara Köse - Sağdaki Yargıç - I. Eşekçi Üye	:	Kayhan Yıldızoğlu
Kambur Ese - Soldaki Yargıç - I. Gölgeci Üye	:	Cengiz Keskinkılıç
Boncuk - 5. Dinleyici - Gölgeci Üye	:	Sevil Candan
Güllübahar - 6. Dinleyici - Gölgeci Üye	:	Ani İpekkaya
Benli Nergis - 7. Dinleyici - Eşekçi Üye	:	Erden Ener
Büzükmürç-3. Dinleyici-Gölgeci Üye-3. Gölge	:	Deniz Uyguner
2. Çığırtkan - 1. Dinleyici - 2. Eşekçi Üye	:	Argun Kınal
Aygır Hoca – Behbut	:	Ali Serttaş
Muhbir - Ortadaki Yargıç - Reis - 1. Vatandaş	:	Metin Çoban
Gezici Avukat-Müsteşar-2.Dinleyici-Eşekçi Üye	:	Özkan Gürol
1.Çığırtkan-Protokol Müdürü-Mübaşir-2.Eşekçi Üye	:	Sait Ergenç
Cebbar - 4. Dinleyici	:	Ünal Gürel
Karakaçan - 3. Gölgeci - 1. Gölge	:	Güner Ümit
Eşek Gölgesi - Eşekçi Üye - 2. Gölge	:	Oktay Tosun

HARBİYE ŞEHİR TİYATROSU
(1977-78 Sanat Yılı)
EŞEĞİN GÖLGESİ

Müzikli Oyun

Yazan	:	Haldun Taner
Yöneten	:	Engin Uludağ
Müzik	:	Cenan Akın
Giyim –Kuşam	:	Türkân Kafadar
Yönetim Yard.	:	Bedia Ener / Ali Berge
Sahne Düzenlemesi	:	Ahmet Yeşilbaş / İsmet Şehirli İsmet Türk / Ahmet Çakar
Butafor İşleri	:	Nuri Demir / Kemal Alben
Sahne Donatımı	:	Bayram Pamukçu / Sezai Gülsen
Terzi	:	Sevinç Saçbüker
Işık Düzeni	:	Kemal Ergül / Mustafa Yiğit
Piyano	:	Nazan Akın
Klarnet	:	Serdar Kaftanoğlu
Bas	:	Harun Kolçak
Davul	:	Bora Akün

OYNAYANLAR

Ozan	:	Argun Kınal
Abid Ağa	:	Haldun Ergüvenç
Zahid Ağa	:	Atıf Avcı
Şaban	:	Osman Görgen
Mestan	:	Sezai Alptekin
Karakaçan	:	Ergim Işıldar - Şevket Avşar
Kadı Karaköse - Sağdaki Kadı	:	Oktay Sözbir
Kambur Ese - Soldaki Kadı	:	Ersin Sanver
Avukat Matlup - Matara Sahbeti	:	Nüvit Özdoğru
Avukat Mansur - Halveti Partisi	:	Zihni Göktay
Gezici Avukat - Ortadaki Kadı	:	Ali Berge
Boncuk	:	Özen Tutucu / Bedia Ener
Güllübahar	:	Hale Akınlı
Benli Nergis	:	Cevza Şipal
Muhzır	:	Turgut Arseven
Haber Spikeri	:	Bedia Ener
Gölgeci Üye	:	Semah Tuğsel
Suflöz	:	Tomris İncer

KİŞİLER

OZAN
ABİD AĞA
ZAHİD AĞA
ŞABAN
MESTAN
KARAKAÇAN
KADI KARA KÖSE
KÂTİP KAMBUR ESE
AVUKAT MATLUP
AVUKAT MANSUR
GEZİCİ AVUKAT
MUHBİR
BONCUK
GÜLLÜBAHAR
BENLİ NERGİS
PROTOKOL MÜDÜRÜ
MÜSTEŞAR
BÜZÜRKMÜRÇ
PİLAVI ŞEYHİ
ORTADAKİ KADI
SAĞDAKİ KADI
SOLDAKİ KADI
MUHZIR
SOHBETİ FIRKASI ÖNDERİ
HALVETİ FIRKASI ÖNDERİ
MÜBAŞİR
REİS
KURYE
BEHBUT
CEBBAR
ve
KOROYU OLUŞTURANLAR ÇALGICILAR

BİRİNCİ PERDE

(Açış Müziği - Curcuna - Oyunun bütün oyuncuları ve Eşek müzik eşliğinde bir parad yaparlar.)

Ahmet Mehmet
Ali Veli
Hasan Hüseyin
Bir yol kulak verin bana

Yedi günün biri Salı
Kesme bastığın dalı
Dinle de bak ibret al
Bu geceki masalı

Bu ne maval
Ne martaval
İşitilmedik bir masal

Evvel zaman içinde
Kalbur saman içinde
Haramiler pay paylaşır
Eski hamam içinde

Hamamcının tası yok
Oduncunun baltası
Sokakta bir merkep gezer
Boynunda var halkası

Ebeler
Dedeler
Kırklar
Yediler
Her iş akçayla biter
Demişler

Duydun mu Ahmet
Duydun mu Yaşar
Duydun mu Memiş
Parasız yemiş
Kimseye verilmezmiş

Var varanın
Kır kıranın
Sür sürenin
Kıçı kırık bir çırak iken
Ustalık taslayıp

Destursuz eşeğe binenin
Hali budur
Duyduk duymadık
Demeyin

Eşek de ne eşek
Adı: Karakaçan
Masum gözlü
Parlak tüylü
Rahvan yollu
İyi yokuş tırmanır
Toraman mı toraman
Güneşe rüzgâra
Dayanır

Evet benim canlarım
Bir varmış
Bir yokmuş
Deve dellâl iken
Pire hallaç iken
Ben anamın beşiğini
Tıngır mıngır sallar iken
Kafdağının eteğinde
Abdalya denir bir ülke
Bu ülkenin de
Şabaniye denir bir kasabası
Varmış

Bu ülkede bir düzendir
Tutturulmuş
Gidermiş

Açık gözler
Başa geçmiş
Bildiğince yaşarmış
Kimi emir olmuş sarayda
Kimi şeyh geçinir tekkede
Kiminin eli işde gözü oynaşta
Cahilleri yoksulları
Yolarmış

Bu gidişe karşı koymak
Ayıp imiş
Günah imiş
Suç imiş

Hasılı kelâm
Elin madrabazı
O devirde de
Zalim imiş

Küstah imiş
Çok imiş

Bu Şabaniye
Kasabasının
Bir mahallesinde,
Abid ağa denir
Bir esnaf varmış
Bu esnafın da
Bir çırağı varmış
Adı: Şaban

Irmağın öte
Kıyısında
Zahir ağa denir
Başka bir para babası varmış
Onun da bir yamağı
Varmış
Adı: Mestan

Aldı burdan ötesini
Abid ağa ile
Zahid ağa
Bakalım ne dediler.

ABİD - Benim adım
Abid ağa
Eşraftanım
Abdalya'da

Bununla birlikte
Yirmi dükkânım daha
Var
Çarşıda

Birinde saç kırpılır
Ötekinde makas bıçak
Yapılır
Birinde tozu
Yezdan'dan gelip
Hapı burda ilaç
İmâl edilir

On üçünde
Bütün bunlar
Piyasaya
Sürülür

ZAHİD - Benim adım

Zahid ağa
Gün görmüş umur görmüş
Bir eşraf oğluyum bendeniz de
Mal sahabısı
Bu eşek garajından
Başka
Yedi tane daha var
Ün almışım
Dal budak salmışım
Koca Abdalya'da
Kırk beş eşeğim
On dört devem
Yüz on iki katırım

Her biri
Fennî tesisatlı
Tam yirmi bir ahırım
Kervanlarım
Kervansaraylarım

ABİD - Ecza sanayii
Kozmetik sanayii
Demir çelik eşya
Benim elimde

ZAHİD - Taşıt araçları
Deveciler eşekçiler
Turizm tesisleri
Tröstü de bende

ABİD - Piyasada gedik
Kollamak gerek

ZAHİD - Hangi işde akçe varsa
Akçeyi oraya sürmek

(İkisi de sırtlarını Made in Yezdan, Made in Saasan yazılı iki ambalaj sandığına dayamışlardır.)

ZAHİD - Sırtımızı dış sermayeye
Dayamışız

ABİD - Üç kuşak öteye
Geleceği sağlamışız

İKİSİ BİRDEN - İkimizde aynı
Kulübün üyesi
Ara sıra Tavla
Peçiç oynarız
Gerek birazdan

Göreceğimiz
Kavgada
Piyasada
Pazarda
Rakip görünsek de
Dışardan
Yine de
İnanmayın siz
Esasta
Daima
Biriz beraberiz
İkimiz

ABİD - Seni açlıktan kim kurtardı?

MESTAN - Sen kurtardın ustacığım.

ABİD - Seni kim yetiştirdi adam etti?

MESTAN - Sen yetiştirdin adam ettin ustacığım.

ABİD - Seni kim everdi?

MESTAN - Sen everdin ustacığım.

ABİD - Ha şöyle aferin. Hadi ben şimdi gidiyorum. Dükkâna bugünlük sen göz kulak ol.

(Çıkar.)

ZAHİD - Bana bak Şaban

ŞABAN - Buyur benim ustam.

ZAHİD - Sen benim çırağım, ırgatımsın. Ben senin nenim?

ŞABAN - Sen de benim ustam, patronum, velinimetim.

ZAHİD - Yediğin ekmeği hak etmek için daha nice çalışman gerek.

ŞABAN - Ne yapsam ödeyemem efendim.

ZAHİD - Ha şöyle aferin. Şimdi ben gidiyorum. Dükkân sana emanet. Aman dikkat et.

ŞABAN - Sen hiç fütur getirme usta.

ZAHİD - Yoksa ne olur bilirsin. Ben adamın gözünü oyar, kulağını keser cebime koyarım.

(Çıkar.)

ŞABAN - Ustam gider gitmez
Geçirdim onun
Önlüğünü
Çektim çekmecesinden
Onun çok sevdiği
Bir Buhara purosunu

Biraz patronluk
Taslıyorum

Hoş görün bu fakiri

(Puroyu puf puf hohlar)

Patronluk iyi de
Müşteri yok talihimize
Abdalya'da işler kesat

Tıraş olan, azaldı çok
Diş çektiren hemen hiç yok
Seyrekleşti hacamat
Hükümetin kasası tam takır
İnflasyon var diyor büyükler
Gün günden hafifliyor
Mangır
Dış yardım
Olmasa
Diyarı Saasan'dan
Halimiz duman diyor büyükler

Tevekkeli tüttürmüyor
Bunu her patron
İlham veriyor
İnsana puro
Zihni açıyor...
Patron oldun mu,
Zeki olacaksın
Burnuna sinek bile
Kondurmayacaksın.
Karun kadar servetin olsa
Yine de uyanık olup
Kimseye metelik
Kaptırmayacaksın
Direneceksin. Ezeceksin.
Gücün kime yeterse onu sömüreceksin
Efendime söyleyeyim.

Bir yolunu bulup üste çıkacaksın
Yol yoksa
Açacaksın...
Engel mi var?

(Tekme işareti) Kaldıracaksın.

Boru mu bu.

(Purodan bir nefes çeker)

Müşteri sana gelmiyorsa *(Heybesini alır)*
Sen müşteriye gideceksin.

Kafa bu arkadaşım
Kafanı işleteceksin.

(Kendi kendini beğenir, aynasına bakar. Ayna, içi boş sade bir çerçevedir.)

İmdi....
Hemen dükkânı
Kapayıp
Bir de özel
Eşek
Kiralayıp
Kasabanın yolunu tutmalı
Bugün orda
Panayır var hazır.
Nasıl olsa iş çıkar
Üç kişiyi tıraş etsem
Birinin dişini çeksem
Bir şişman bayana
Sülük koyup kan alsam
Birkaç yarayı fitil sokup işletsem.

Esnemekten ayrılan
Bir çeneyi tutup
Yerine geçirsem.
Kırık sarsam
Kan çıbanı yarsam.
Rakkase Benli Nergis'e
Manikür yapsam
Pedikür yapsam
Bir katıra
İki dişi eşeğe
Üç çift nal çaksam
Gündeliği doğrulttum
Demektir.
Hay aklınla yaşa Şaban
Cebimde tam on sekiz
Akçe var.
Gidiş dönüş
Yol için
Yeter de artar.

(Dükkânı koca bir kilitle kapar.)

Aman puroyu unutmayalım
Patron dediğin ün salmalı
Fabrika bacası gibi
Ta uzaktan Dumanından tanınmalı.
(Işık söner. Sahnenin öbür yanı aydınlanır.)

Tabelâ: Eşek Kiralama Servisi.

MARZIVAN TAKSİ

(Mestan, sahnenin önüne gelir. Kendisini tanıtır.)

MESTAN - Benim adım Mestan
Bu sabah gümrüğe gitti ustam.
Cins eşekler gelmiş de
İthal malı
Mısır'dan
Eskiden deve işletirdik biz de
Dolmuş usulü
Sefalet arttıkça Abdalya'da
Taksilere heves
Çoğaldı birden
Yoksulluğa bakmıyor moda.
İthalat müsaadesi
Vergisi
Permisi
Komisyoncu yüzdesi
Ayrı dava
Ne var ki ustam bilir işini
Ustam
Hoşafî tarikatı şeyhi
Ebu Mükrim
Mukaffa
Hazretlerinin
En sadık bendesi.

Her dairede en azından
Üç dört mürit
Bulunur bizim tarikattan.

Ustanın her işi kolay yürüyor.
Bu yüzden
Tuttuğu altın oluyor.

(Gider, teşbihi alır, şaklatır)

Oysa Pilavilerin şeyhi
Aygır Baba diyorlar adına
Sözüm meclisten dışarı
Aygır gibi yer
Aygır gibi şarap içer
Aygır gibi azıp etrafa saldırır.

Tekkesinde her gece
İşî nûş

Günahı boynuna
Rivayete bakılırsa
Kız bile oynatıyormuş

İşler böyle burada
Ustam gümrüğe giderken
Garajı uhdeme bıraktı.
O gidince kuruldum onun postuna
Aldım elime doksan dokuzluk teşbihi
Ne hoş imiş sıcak posta kurulmak
İki de bir şaklatmak teşbihini
Biraz da şu köşeye geçip oturayım

Şu köşe yaz köşesi
Şu köşe kış köşesi
Şu köşe güz köşesi
Diye iki tekerleyip
Üç yuvarlarken
Sokaktan göründü
Bir berber müsveddesi.

(Şaban boşlukta kapıyı açar gibi yapar. Bir kapı gıcırtısı duyulur.)

ŞABAN - Ustan yok mu dükkânda?

MESTAN - Ustam mı? Usta benim burada. Yoksa beğenemedin mi?

(Teşbihini şaklatır)

ŞABAN - Bir eşek kiralamak istiyorum da.

MESTAN - Kim için. Ustan için mi?

ŞABAN - Ustam filan yok benim. Ben bizzat ustayım kendim. Yoksa beğenemedin mi?

(Purosundan üç nefes hohlar)

MESTAN - Affedersin bek beğenemedim.

ŞABAN - *(Cebindeki keseyi çıkarır paraları şaklatır)* Yine beğenemedin mi?

MESTAN - *(Gözleri parlar)* Mühür kimde ise Süleyman odur. Akçe kimde ise patron odur. Buyur sultanım emri ferman senin. Nereye gideceksin.

ŞABAN - Kasabaya, panayır yerine. Eşeklerini bir görelim.

MESTAN - Bizim çırağı gümrüğe yolladım. İthal malı iki Mısır eşeği getirtiyorum. Hâlen şu var şimdilik: Karakaçan.

ŞABAN - Markası ne?

MESTAN - Merzifon - 1235 Model. *(Eşeğin gözlerini hohlar, siler; kulaklarını temizler, tüylerini tımar eder.)* Her yaylayı yaylamış, her diyarı boylamış tecrübeli bir eşektir. Rahvan yolludur. İyi

tırıs gider. Güzel yokuş alır. Üç vitesi var. Debriyaj. Firenleri de sağlam işler.

ŞABAN - Panayıra gidiş dönüş ne vereceğiz?

MESTAN - Taksimetreyi açarım. Ne yazarsa verirsin.

ŞABAN - Yok, önceden bilmek isterim.

MESTAN - Gidiş dönüş 18 akçe.

ŞABAN - 14'den bir akçe fazla vermem.

MESTAN - İdare etmez beyim. Karakaçanın arpası var, otu var. Bakımı var. Taksidi var. Amortismanı var. Evveli gün arka sol ayak arıza yaptı. Baytardı, nalbanttı 19 akçe bayıldım beyim. Durduğum yerde. Piyasada yedek nal da bulunmuyor şimdi.

ŞABAN - *(Gider gibi yapar)* Pahalı.

MESTAN - Öyleyse dolmuş devesi bekle. Sen kim eşek kim?

ŞABAN - Son fiyat ne olacak?

MESTAN - On sekiz. Yarısını peşin isterim.

ŞABAN - Peki al şu dokuz akçeyi. Dokuzu da dönüşte veririm. Tamam mı?

MESTAN - Tamam. Bu heybede ne var?

ŞABAN - Berberlik edevatı.

MESTAN - Kaçak tütün, Amerikan eşyası olmasın?

ŞABAN - Aç istersen. Gör kendin.

(Mestan heybeden eşyaları çıkarır. İlk çıkardığı makas, ustura, peşkir büyük boyda; ikinci defa çıkarttığı küçük boydadır.)

ŞABAN - Bu makas. Bu tarak. Bu ustura. Bu peşkir. Bunlar neşter, çiban yarmak için. Bunlar sülük, kan almak için. Bunlar kasık bağı. Bunlar diş tozu. Bu karanfil. Bu zencefil. Bu zerdaçal. Bu da iktidar macunu. *(Bir sifon çıkarır, etrafa serper.)* Bu gül suyu. *(Bir kutu çıkarır üfler. Eşek hapşurur.)* Bu da un pudrası. *(Elindeki leğeni gösterir.)* Bu da köpük leğeni.

MESTAN - Tamam.

ŞABAN - Koy şunu bagaja.

MESTAN - Gel bakalım Karakaçan.

(Eşek gelir, bagaj yüklenir.)

ŞABAN - *(Eşyaları gösterirken puroyu yere koymuştur. Hazırlar)* Aman puroyu unutmayalım.

(Onu alır eşeğin üstüne kurulur.)

MESTAN - *(Onun afisine karşılık bir şey düşünür)* Aman tesbihi unutmayalım. *(Eşek harekete geçer. Şaban puro dumanını üfler.)* Püf, püf, püf. *(Mestan tesbihini şaklatır.)* Şak şak şak.

(Bu sesler abartılı olarak effekt'le verilebilir.)

Kararma

(Müzik - Yol yürümektedirler. Dekorlar geriye kaymaya başlar.)

ŞABAN - Ne sıcak değil mi?

MESTAN - Öyle.

ŞABAN - *(Başını tutar)* Güneş tepeme geçecek. *(Cebinden bir matara şarap çıkarır, içer.)* Sen içer misin?

MESTAN - Ben senin gibi Pilavı tarikatından değilim. Biz Hoşafiyiz, şarabı ağzımıza koymayız.

ŞABAN - Demek ağzınızın tadını bilmiyorsunuz.

MESTAN - Asıl sen akıldan yoksunsun, hem sıcak diyorsun, hem şarap içiyorsun.

ŞABAN - İnsanın içi kızışırsa dış sıcağı daha az duyar. *(Tulumu yerine koyar)* Oh, biraz ferahladım. Bende su da var içmez misin?

MESTAN - Sağ ol. Ver biraz şu eşeğin başını ıslatayım.

ŞABAN - Sen de sağ ol.

MESTAN - Sen fena bir adama benzemiyorsun.

ŞABAN - Sen de öyle. Ne de olsa ikimiz de mal sahibiyiz. Benim berber dükkânım var.

MESTAN - Benim de eşek kiralama garajım.

ŞABAN - Bugüne bugün bir ustayım.

MESTAN - Ben de....

ŞABAN - İkimizin de çırağı var.

MESTAN - Aman bırak şu haylazı. Başımın belası.

ŞABAN - Bey kardeşim boş vakitlerinizi nasıl değerlendirirsiniz?

MESTAN - Ne gibi?

ŞABAN - İşden sonra diyorum. Dinlenmeniz nice olur. Yani hobbiniz nedir?

MESTAN - Ben mi? Dama oynarım. Peçiç oynarım.

ŞABAN - Ne tesadüf, peçiç oynamak benim de merakım. Avdette sizle bir parti çevirsek.

MESTAN - Çok memnun olurum.

ŞABAN - Söz mü?

MESTAN - Söz...

ŞABAN - İlle velâkin hava da pek sıcak bugün. *(Büyük mendilini çıkarıp terini siler.)* Âdeta cehennem.

MESTAN - Hani şarap içip kızışınca dış sıcağı duymazdın?

ŞABAN - Ben duymasam da tepem duyuyor. Böyle sıcak görülmemiş bey kardeşim.

MESTAN - Havadan, talihten şekva etmek biz Hoşafilere yakışmaz.

ŞABAN - Tek ağaç yok ki dolayda gölgesinde mola verelim.

(Eşeği durdurur iner. Tekrar, terini siler. Bakınır. Sonra aklına bir şey gelmiş gibi eşeği biraz öteye iter, gölgesini ayarlar. Kıvrılır yatar.)

MESTAN - Bey kardeşim ne yapıyorsun orada?

ŞABAN - Hiç bari eşeğin gölgesinde biraz dinlensem dedim.

MESTAN - Hiç olur mu bey kardeşim?

ŞABAN - Neden olmuyormuş anlamadım.

MESTAN - Kavlimiz böyle mi idi seninle? Sen benden sade eşeği kiraladın. Gölgesini kiralamadın.

ŞABAN - Şaka ediyorsun galiba.

MESTAN - Gayetle de son derecede ciddi konuşuyorum. Gölge için ayrı kira isterim.

ŞABAN - Ne için dedin, ne için?

MESTAN - Gölge için.

ŞABAN - Güleyim bari. Ben senden eşeği kiralamadım mı?

MESTAN - Kiraladın. Ama gölge hesapta yoktu.

ŞABAN - Gölgenin de kirası mı olurmuş. Zırnık bile vermem.

MESTAN - Buna zorbalık derler. Malı gasbetmek derler.

ŞABAN - Dur dinle arkadaşım. Senin gölge dediğin nedir ki? Önünde sonunda bir karaltı parçası.

MESTAN - Ona bakarsan eşek de bir eşek parçasıdır. Öyle olduğu halde kiralanır, satılır. *(Halka döner)* Yalan mı?

ŞABAN - Eşek başka, gölge başka. Zırnık bile vermem.

MESTAN - Eşek olmadan gölgesi olur mu? Gel bir akçeyi elden.

ŞABAN - Bir dakika. Eşek neden gölge veriyor. Güneş var da tepede ondan. Güneş kimin? *(Halka döner)* Efendim sorarım size, güneş kimin? *(Mestan'a)* Herkesin. Bütün insanların. Gölge güneşin malı arkadaş. Zırnık bile vermem.

MESTAN - Ağır ol arkadaşım. Ben şimdi eşeği çekiyorum. Güneş tepede ama, gölge nerede? Gel bir akçeyi elden.

ŞABAN - Nasıl çekersin eşeği. Eşek benim icarımda. Değil mi ki kiralamışım. Sultan gönlüm ne isterse onu yaparım. İster üstüne binerim. İster sütünü satarım. İster gübresini kullanırım. İster gölgesine yatarım. Kimse de bana karışamaz.

MESTAN - *(Halka)* Laf mı bu da yani? Kiraladınsa üstüne binip Şabaniye'den panayır yerine gidip gelmek için kiraladın. Bin üstüne götüreyim. Eşek kiraladın diye ayrıca gölgesine de binecek değilsin ya. *(Halka)* Amma görmemiş birine çatmışız be. *(Şaban'a)* Gel bir akçeyi elden.

ŞABAN - *(Halka)* Böyle cimri eşek sürücüsü görülmüş mü acaba? *(Mestan'a)* Zırnık bile vermem.

MESTAN - Kime istersen sor. Ben haklıyım.

ŞABAN - Sen sor asıl ben haklıyım. Ben parasında değilim bu işin. Senin budalalığına tutuldum.

MESTAN - Budala asıl sensin. Mübarek Ramazan günü alâmele inmas şarap içtin. Kafana vurdu saçmalıyorsun.

ŞABAN - Şarap benim kafamın cilâsı. Gel senle bir durum muhakemesi yapalım.

MESTAN - Yapalım. Ben buradayım bu da benim gölgem. Tamam mı? Eşek de orda, o da onun gölgesi. Bu eşek kimin? Benim. Gölge kimin? Eşeğin. Eşek benim olduğuna göre gölgesi de benim. Gel bir akçeyi elden.

ŞABAN - Dur bir dakika demagoji yapma. Zırnık bile vermem. Ben benim. Öyle mi? Sen de sen. Eşek de eşek. Şimdi ben eşeğe bir tekme atıyorum. *(Tekme atar, eşek anırır.)* Kim anırdı? Karakaçan.

MESTAN - Ne vuruyorsun zavallı hayvana durduğu yerde. *(Şaban'a bir tekme atar.)* Şimdi kim anırdı? Berber Şaban?

ŞABAN - Kesme sözümü, sorduğuma cevap ver. Tekme yiyince kim anırdı?

MESTAN - Eşek ya da Şaban?

ŞABAN - Anıran ben ya da eşek ama gölgelerimiz? Gölgelerimiz anırdı mı? Ne gezer. Eşeğin anırdığı nerde görülmüş. *(Halka)* Siz gördünüz mü? Diyeceğim şu ki ben başkayım, gölgem başka, eşek başka şey, gölgesi başka. Zırnık bile vermem.

MESTAN - *(Halka)* Güneş geçti başına. İyice tozuttu fakir. *(Şaban'a)* Ben ne istersem gölgem de onu yapar. Bak şimdi ben sıçrıyorum. Gölgem de sıçradı. Kolumu kaldırıyorum. Gölgem de kaldırdı. Bak şimdi oturdum. Gölgem de oturuyor. Karakaçana ne dersem Karakaçan da onu yapar. Kaldır kulağını. Bak gölge de kaldırdı. İndir kuyruğunu, bak gölge de indirdi. Şu halde eşek gibi gölgesi de benim malım, anladın mı arkadaş. Gel bir akçeyi elden.

ŞABAN - Bir dakika, bir dakika. Gece güneş gidince ne olur? Hiç düşündün mü?

MESTAN - O zaman büyük bir gölge olur.

ŞABAN - Ama dünyanın gölgesi. Dünya kimin? Bizim, herkesin.

MESTAN - Biz kimiz?

ŞABAN - Berber Şabanla eşekçi Mestan. Şu halde gölge ikimizin, sizin bizim, herkesin. Zırnık bile vermem.

MESTAN - Gel bir akçeyi elden.

ŞABAN - Zırnık bile vermem.

(Kızışırlar. Şaban kızar, köpük leğeninden köpük alıp Mestan'a atar. Mestan eğilir, köpüğü Karakaçan yüzüne yer.)

MESTAN - Mahkeme önüne gitsen sen haksız çıkarsın.

ŞABAN - Asıl sen çıkarsın.

MESTAN - Ben temyiz ederim.

ŞABAN - Ben de Devlet Şûrası'na kadar giderim.

MESTAN - Benim şehirde dayım var.

ŞABAN - Benim de enişte m.

MESTAN - Haydi bakalım hodri meydan.

ŞABAN - Elinden geleni ardına koma görelim.

İKİSİ BİRDEN - İmdi hemen varalım kasabaya. Kozumuzu şeriat mahkemesi önünde hall-ü fasledelim.

ŞERİATIN KESTİĞİ PARMAK ACIMAZ

(Müzik)

Ben kadı
Kara Köse
Bu
Kâtibim
Kambur Ese
Buranın
Adaleti
İkimizden
Sorulur

Her devrin
Rejimin
Kendine has
Bağımsız
Bir adaleti
Olur ya
Hani

Burada da
Her dava
Abdalya kıtasına
Vurulur.

Köküne, özüne
İnilmez
Hiçbir işin
Sade yanından
Yordamından *(yöresinden)*
Geçilir

Şerre karşı
Acizsek de
Hiç değilse
Ehveni şer
Korunur.

Alınması memnu
Her şeyin
Verilmesi dahi
Memnudur.

Mülk adaletin temeli.

Her ne kadar
Zamanın değişmesi
Ahkâmın da değişmesini
Gerektirir diyorsa da
Aldırma

Beşinci maddede
Her şeyin
Bulunduğu üzre
Kalmasını şart
Buyurmuş.

Yine aynı
Mecelle.

Elin kırk yıllık
Kurulu düzenini, adaletini
Değiştirmek ne haddimize
Biz de buna uyarız
Ol ahkâm üzre
Dava rüyet ederiz
Şahit dinleriz
İfade alır tebyiz ederiz
Zaptı dinler tashih ederiz
İfadatı tamik ederiz

Daha olmadı
Kafamız karıştı
Çan çalar
Celseyi âhire

Talik ederiz.

Söz isterler
Söz veririz
Davadan vazgeçerler
Koyuvermeyiz.
Bir taraf besili
Kaz
Öbür taraf
Bir kese akçe
Getirdi mi
Kararda müşkülât
Çekeriz.
Davayı uzatırız
Bugüne
Yarına atarız
Belli bir gün vermeyiz.

İstihzan ederiz
İstihzar ederiz
İstilâm ederiz
İstidlâ ederiz

Birikir zabıtlar
Dolar kâğıtlar
Cümle evrakı
Kuyudatı
Cemeder hıfzeder
Üst üste
Yığıp
Devâsâ
Kaleler dikeriz.

Biz adalet dininin kullarıyız
Hak yolunun yolcusu
Böyle gelmiş böyle gideriz
Padişah adına şeriat adına
Abdalya kanunları adına
İcrayı adalet ederiz.

(İki avukat, Mansur ile Matlup adliyenin kapısında müşteri beklerler. Mansur'un önünde eski bir daktilo vardır. Bir yanda yırtık cübbesini diker. Arzuhalci gibi oturmuştur. Öbürü, üzerinde Mecelle yazılı koca bir kanun kitabını karıştırır. Şaban ve Mestan, arkalarından Karakaçan belirmiştir.)

MESTAN - İşte geldik şeriat kapısına. Gel bir akçeyi elden.

ŞABAN - Görelim bakalım haklı kim imiş. Zırnık bile vermem.

MATLUP - *(Mansur'a)* Sevgili meslektaşım.

MANSUR - Buyur benim arkadaşım.

MATLUP - Müşteri galiba sabah sabah.

MANSUR - Şu yandaki berber olsa gerek. Heybesi oldukça yüklü.

MATLUP - Beriki de eşekçi. Eşek de oldukça semiz.

MANSUR - Vekâlet ücreti verebilirler mi dersin?

MATLUP - Veremediler diyelim. Sen heybe ile ben eşekle yetiniriz

MANSUR - Ben berberin vekili olayım istersen.

MATLUP - Ben de eşekçinin.

MANSUR - Acaba dertleri ne ki?

MATLUP - O, o kadar önemli değil. Şimdi sorar tezlerini benimseriz.

MANSUR - Dosyaları tetkik eder birbirimize gireriz.

MATLUP - Bir hitabet yarışı görsün millet. Yaşasın hürriyet, müsavat, adalet.

MANSUR - *(Ellerini ovuşturur)* İşsizlikten dumandı halimiz.

MATLUP - Dava bitince gidip aşçı Abbas'da bir güzel paça yeriz.

MANSUR - Gel istersen yanaşalım.

MATLUP - Ürkütmeyelim şimdiden.

(Kadı ile kâtip iskambil oynamaktadırlar, birden Şaban ile Mestan 'ı görür dikkat kesilirler.)

KAMBUR ESE - İki davacı efendi hazretleri.

KARA KÖSE - Al içeri ikisini de. Nedir bakalım şekvanız?

ŞABAN - Ben bir eşek kiraladım bu adamdan. Beni gölgesinde oturtmuyor.

MESTAN - Benden bir eşek kiraladı bu adam. Gölgesini benden esirgiyor.

KARA KÖSE - Bir bir konuşun. Hep beraber değil. Hanginiz hanginizden şekvacısınız şimdi?

MESTAN - Ben ondan

ŞABAN - Ben de ondan

KARA KÖSE - İki şekvacı var şu halde. İkiniz birden kimden şekva edersüz?

ŞABAN - Birbirimizden.

KARA KÖSE - Yaz, Kambur Ese. İkisi de şekvacı. Böyle davaya hiç bakmamıştım şimdiye kadar. Çok acaip bir dava olacağa benzer.

KAMBUR ESE - Affınıza mağruren usul hakkında bir mütalâa serdetmek isterdim.

KARA KÖSE - Söyle bakayım.

KAMBUR ESE - İki şekvacıdan birini davalı yapsak, davanın niyeti daha kolaylanmaz mı acep?

KARA KÖSE - O da var ya Kambur Ese. İşi daima basite irca etmeli.

KAMBUR ESE - Ne var ki, bunun için Usulü Muhakeme Kanununun 12. maddesi 3. fıkrası gereğince tarafeyn birer istida vermeli.

ŞABAN - Öp babanın elini.

MESTAN - Bunun masrafı olacak.

KAMBUR ESE - 1 akçe kaydiye parası, yarım akçe muamele pulu, 1 akçe de bendenizin müşavere ücreti. Ben tesvid ettim istidaya bir imza yeter.

MESTAN - Öp babanın elini.

(Mansur ve Matlup ilerlerler.)

MANSUR - Sizlere birer dava vekili gerek bu önemli davada.

MATLUP - Nasıl olur?

KARA KÖSE - *(Çan çalar)* Eşek mahkeme huzuruna celbedile.

MESTAN - Getireyim hemencek.

KAMBUR ESE - *(Onu durdurur)* Her şeyin Usulü Muhakemat Kanunu üzre cereyan etmesi gerek. *(Kapıya doğru yürür, Mestan'a)* Adı neydi demiştin.

MESTAN - Karakaçan.

KAMBUR ESE - *(Mübaşir gibi elini boru yapıp seslenir)* Karakaçan.

(Karakaçan kulağını kaldırır. Dinler. Başını siz ne dersiniz gibi halka çevirir. Bir süre gözü havada düşünür, sonra kararını verir, yavaş yavaş ilerler. Kara Köse'nin önüne çıkar.)

KARA KÖSE - Demek söz konusu Karakaçan bu.

(Karakaçan ona bakar başını eğmek suretiyle tasdik eder.)

MESTAN - Rica ederim kadı efendi hazretleri şu heybete, şu azamete bakın. Şu endama karnede, şu vekara, asalete bir atfı nazar eyleyin. Böyle bir küheylanın gölgesi, hele böyle sıcak bir günde ve hele tek ağaçsız bir çölde bir akçe etmez mi, tuz ekmek hakkı için söyleyin.

(Karakaçan sahibine bakar böbürlenir.)

ŞABAN - Bir gölge için de bu kadar tezgâhtarlık olur hani. Alt taran bir eşek işte. Bayağının adisi.

(Karakaçan başını ona döndürüp bakar.)

KARA KÖSE - Eşeğin bir maruzatı var mı, sorula.

(Karakaçan ağzını açar. Sonra kulaklarını indirir, başını öne eğip susar.)

KAMBUR ESE - Bu önemli bir dava olacağa benzer. Önemli ve karışık. Sizlere bir dava vekili gerekecek.

MATLUP - *(Mestan'a)* Ben sizin vekâletinizi alıyorum.

MANSUR - *(Şaban'a)* Ben de sizin.

(Kapının dibinde durup son konuşmaları dinlemiş olan gezici bir avukat atılır.)

GEZİCİ AVUKAT - Ben de merkebin.

(Karakaçan ona bakar, bir çifte sallar. Gezici avukat kaçar.)

MATLUP - Aklınıza bir şey gelmesin. Çıkarcı bir insan değilimdir. Sırf hak için, hakkaniyet için....

(Gözü heybede.)

MANSUR - Mesele prensip meselesi. Arkadaşla iddiaya girdik de. Parada değiliz hani.

(Karakaçan, bunlar konuşurlarken bir ona bir buna bakmaktadır. Başını iki yana sallar, la havle çeker.)

ŞABAN - Galiba bilmeden bir batağa girdik.

MESTAN - Baksana merhaba dedik 3 akçe verdik.

ŞABAN - Bunun mahkeme masrafı var daha, vekâlet ücreti, şusu busu.

MESTAN - *(Avukata)* Arkadaş. Biz bu işden vazgeçtik.

ŞABAN - Evet biz bu işde yokuz.

MESTAN - Bir akçe yüzünden işi büyütmeye değmezdi zaten.

ŞABAN - Aslında ben usta filan değilim. Bir kılkuyruk çırağım. Sadece biraz ustalık taslamaktı maksadım.

MESTAN - Ben de eşek garajında bir zavallı yamağım. Eşek benim değil zaten. Ben de mal sahipliği tasladım.

ŞABAN - Daha önce söyleseydin ya kardeşlik.

MESTAN - Biz hata ettik. Boyumuzdan büyük işe girdik.

(Karakaçan tasdik eder.)

ŞABAN - Buradan da gidelim. Zaten dönüşte peçiç partisi yapacaktık.

MESTAN - Ya sahi.

(Eşeği hazırlamaya başlar.)

ÖBÜRKÜLER - *(Koro halinde)* Olamaz.

ŞABAN - Nasıl olamaz?

ÖBÜRKÜLER - *(Koro halinde)* Olamaz olamaz olamaz.

MESTAN - Barıştık işte.... Ötesi var mı? Helalleştik.

ŞABAN - Hadi hoşça kalın.

ÖBÜRKÜLER - Olamaz olamaz.

KARA KÖSE - *(Şarkı)* İkame edilen dava geri alınamaz.

MATLUP - Bu bir mülkiyet davası.

MANSUR - Medeniyet davası.

KAMBUR ESE - Bir kere harekete geçti adalet mekanizması.

MATLUP - Vatan, millet, mukaddesat hepsi bu davaya bağlı.

HEPSİ - *(Koro halinde)* Olamaz olamaz, vazgeçemezsiniz.

KAMBUR ESE - Siz vazgeçseniz de sürer âmme davası.

KARA KÖSE - *(Şarkı)* Vazgeçerseniz bütün zarar ziyanı size ödetiriz.

İKİSİ - Velâkin biz bunun altından nasıl kalkarız. Yok mu bunun çaresi?

MATLUP - Davayı kazanınca bütün masrafı ister istemez öbür tarafa yığarız.

MANSUR - Nasıl olsa onlar kaybedecek, tazminatı onlardan alırız.

MESTAN - Doğru. *(Şaban'a)* Davacıyım gel bir akçeyi elden.

ŞABAN - Yağma vardı. Zırnık bile vermem.

MATLUP - Dosyayı tetkik için mehil rica edeceğim.

MANSUR - Meslektaşımın teklifine ben de katılırım efendimiz.

KARA KÖSE - *(Çan çalar şarkı olarak)* Bana da uyku bastırdı zaten. Dava ikame edildi. Taraflar belirdi. Bilgi edinildi. Bu celse burada bitsin. Bugünlük bu kadar yetsin. İkinci celse bir hafta sonra yine burada, güneş ışığı adalet heykelinin ayağını yaladığı saatte devam edecektir. Karakaçan karara kadar yeddimizde kalacaktır.

(Matlup Mestan'ın, Mansur Şaban'ın koluna girer. Karakaçan uyumaya başlayan Kara Köse'ye, kendini tutup götüren Kambur Ese'ye, sonra avukatlara bakar, halka döner uzun uzun bakar. Başını iki yana sallar çıkar.)

ŞABAN - Şimdi ne olacak?

MANSUR - Müdafaa hazırlanarak davaya bakılacak.

MESTAN - Bir celsede biter değil mi? Biz akşam peçiç oynayacaktık.

MATLUP - Bir celsede biteceğe benzemez. Bu çok önemli bir dava olacak.

ŞABAN - Ya bu sağır kadı karara varamazsa.

MANSUR - O zaman dava YKK'ya intikal eder.

ŞABAN - YKK nedir?

MANSUR - Yüksek Kadılar Katı.

MESTAN - O da işin içinden çıkamazsa?

MATLUP - O zaman YYM'ye başvururuz.

MESTAN - YYM de nesi?

MATLUP - Yüce Yüzler Meclisi. Başkentteki.

MESTAN - Ölme eşeğim ölme.

ŞABAN - Öp babanın elini.

MANSUR - Dava bizimdir arkadaş. Sen bana bırak. İşine bak.

MESTAN - Bak ne diyor, onlar kazanacakmış.

MATLUP - Kim demiş? Hak asıl senin. Hiç fütur getirme dostum. İşin iş.

MESTAN - Kazanacağız diyorsun ya, bir de kaybedersek.

MATLUP - Demek şüphen var. Çantada keklik diyorum sana. Çantada keklik.

MESTAN - Bizim eşek ne olacak?

MATLUP - Karara kadar emanet kalacak.

MESTAN - Ya çabuk karar çıkmazsa...

MATLUP - O zamana kadar adliyenin avlusunda otlayacak.

(Ozan girer, kenarda dinler.)

MESTAN - Eşek olmazsa ben ne ile geçinirim. Desene bu işde ben yandım.

ŞABAN - Beni burada tutarsanız kimi tıraş eder, kimin dişini çekerim.

Mestan ve Şaban - Nereden girdik bu işe?

MESTAN - *(Halka)* Ustam Abid ağa şimdi benden eşeği sorar. Netmeli?

ŞABAN - *(Halka)* Ustam Zahid ağa beni işimden atar. Neylemeli, acep neylemeli?

Mestan ve Şaban - Biz bu davadan vazgeçiyoruz baylar.

Mansur ve Matlup - Geçemezsiniz. Ok yaydan çıktı bir kere. Kelimeler ve fiiller irademiz altında iken biz onlara hâkimiz. Bir kere bizden çıktı mı artık onlara tabiiyiz. Bitti. Yandı.

MANSUR - Şu anda adalet çarkı dönmeye başlamıştır, onu kimse durduramaz.

MATLUP - Bütün Abdalya'nın gözü bizdedir.

MANSUR - Sen hak ve hukukun bayrağısın.

MATLUP - Sen sağ duyunun sancağı.

MANSUR - Sen milleti temsil ediyorsun. Dayan Şaban dayan.

MATLUP - Sen de fazileti, iffeti. Dayan Mestan dayan.

MESTAN - *(Birden cesaretlenir)* Elbette ben hakkımdan eminim. Gel bir akçeyi elden.

ŞABAN - Zırnık bile vermem.

MESTAN - *(Matlub'a)* Biz artık beş para vermeyeceğiz değil mi arkadaşım?

MATLUP - Bak buna pek söz veremem. Dava uzarsa masraf da büyür biraz. Bu değirmen parasız döner mi hiç?

MESTAN - Bu işde akçe ne gerek?

ŞABAN - Öyle ya neden lazım?

MATLUP - Ah gafiller vah gafiller... Akçe her işde gerek. On almanın şartı beş vermek.

MANSUR - Benim sayın meslektaşım.

MATLUP - Buyur benim arkadaşım.

MANSUR - Varalım şu gafillere akçenin ne olduğunu bir şarkı ile anlatalım.

MATLUP - Anlatalım. Ve zira akçe, üzerinde söylemeye değer en önemli konudur.

(Seslerini akord ederler.)

Akçe evrenin ekseni
Doksan sekizin sekseni
Ak akçe diye döner şu devran
Akçe akçe diye inler asuman.

Akçe ile av avlanır
Akçe ile güzel kadın tavlanır
Akçe şeytan tüyüdür
Akçe uğur tılsımı
Akçe ile at alınır
Üsküdar'a geçilir.

Akçen var mı
Sen kralsın herkes senin uyruğun
Akçen yok mu
Her kapıda kıstırırlar kuyruğun.

Akçe akçe diye öter şu kuşlar
Akçen varsa düz yol olur yokuşlar
Akçe için ne uçkurlar çözülür
Akçe için ne yuvalar bozulur
Akçe için bazen herşey satılır.

Akçe evrenin ekseni
Doksan sekizin sekseni
Akçe akçe diye döner şu devran
Akçe akçe diye inler asuman.

MESTAN - Vay canına.

ŞABAN - Doğru be.

MATLUP - Binanâlazalik şimdi biraz avans vermen gerekecek...

MESTAN - O da niye?

MATLUP - Kulis yapmak gerek. Önce kadı efendiye bir kuzu yollayacağız. Bir de şarap fıçısı...

MESTAN - Biz haklı değil miyiz? Rüşvet vermeyelim.

MATLUP - Bire gafil, insan nasıl hakkını korumak için rüşvet vermez?

MANSUR - Geçende enfiye kutusu kaybolmuştu. Murassa bir enfiye kutusu, pek makbulüne geçer. Ayrıca Kambur Ese'ye de bir kaz tüyü tükenmez kalem hediye etmeli.

ŞABAN - Peki bu rüşvet olmaz mı?

MANSUR - Rüşvet ne demek, hediye. Sen işi bana bırak.

(Giderler.)

(Ozan yaklaşır. Deminden beri dinlemiştir. Muhbir de arkasından yürür.)

OZAN - Ustalık taslayım
Derken
Bakıyorum
Usta sandınız
Kendinizi
Gerçekten

Oysa siz
Bir kılkuyruk
Çıraksınız
Yaylanız yok
Yurdunuz yok
Davarınız yok
Kurdunuz yok

Nenize gerek
Mülkiyet davası
Gölge eşek nizâsı
Patron musunuz
A mübarek

Senin bütün sermayen
Şu tabanı yarık
Bir çift ayak.
Seninkisi de
Şu nasırlı 20 parmak.

Âlemi var mı kavganın?
Baş başa verip
Düşünün
Bu eşek
Yahut
Şu ustura
Şu makas.

Nenin nesi?
Kimin malı?

Önce
Bu soruyu
Çözün
Bir kalem,
Senin mi?

ŞABAN - Yoo!

OZAN - Senin mi?

MESTAN - Hayır!

OZAN - İşte asıl mesele.
Bir şey,
Ona hazırdan konanın mı,
Yoksa onun için
Ter dökenin,
Hayatını verenin,
Çalışıp yorulanın mı?

İKİSİ DE - Doğru be.

(Muhbir arada çıkar.)

ZAHİD - Ne oluyor?

ABİD - Ne oluyor?

MESTAN - Aman ustacığım bu adam güneşe sahip çıkmak istiyor.

ŞABAN - Aman ustacığım bu adam gölge karaborsası yapıyor.

MESTAN - Ben senin hakkını koruyorum ustacığım. *(Şaban'a)* Gel bir akçeyi elden.

ŞABAN - Ben de senin paranı koruyorum ustacığım. *(Mestan'a)* Zırnık bile vermem.

ABİD - Aferin. *(Şaban[1] a)* Gel bir akçeyi elden.

ZAHİD - Aferin ne demekmiş? Zırnık bile vermez.

ABİD - ZAHİD - Aferin ya bu münafık kim?

MUHBİR - Bu adam şüpheli biri. Birden yol üstünde türedi.

ABİD - Nedir muradı, kasdı?

MUHBİR - Gölgeyi bırakın da diyor.

ZAHİD – ABİD - Eeeee?

MUHBİR - Eşek üzerine düşünün diyor.

ABİD - Ne gibi yani?

MUHBİR - Sizin eşek de, sizin dükkân da sizlerin malınız değilmiş?

ZAHİD – ABİD - Eee kiminmiş?

MUHBİR - Onlar uğrunda ter dökeninmiş.

ZAHİD – ABİD - Ter dökenin mi imiş?

MUHBİR - Onlar kazanıyormuş siz hazıra konuyormuşsunuz.

ABİD - Bu adam deli.

ZAHİD - Hayır serseri.

ABİD - Hayır düşman ajanı.

ZAHİD - Hayır hapishane kaçkını.

ABİD - Efendi sen bakar mısın biraz.

OZAN - Benim sizle sözüm yok. Ben bunlarla konuşuyorum.

ZAHİD - İyice tüylenip teklenmişe benziyorsun. Ya bey. O kadar havalanma, gökyüzünde şahinler uçuşur.

OZAN - Pek hoşlandınız
Bu davadan
Değil mi beyler?
Dallandırın
Budaklandırın
Tozu dumana katın.

(Kambur Ese bir dosya silkeler, tozu Mestan'ın gözüne kaçar. Şaban da hapşurur.)

Toz içinde
Gözü yanmaktan
Ya da muttasıl
Hapşurmaktan
Düşünmeye
Vakit bulamaz
İnsan.

(Avukatlar cüppelerini giymeye başlamışlardır.)

Avukatlarınıza iş çıktı
Bilginlere meşgale
Gazetecilere tiraj şansı
Aylaklara sermaye

(Bu sırada Abid, Zahid ve iki avukat Time Out da koçları ile danışan bir basket ekibi gibi kafa kafaya verir. Konuşurlar. Mansur koşarak çıkar.)

Gıcırtıyla dönecek
Şimdi
Mevzuatınızın
Hurda çarkı
Aylarca vakit
Tüketip
Binlerce ton
Evrak öğütüp
Maksat
Gerçeği örtüp
Dikkati başka yana
Çekmek
Pireyi deve yapıp
Asıl işi uyutmak.

Eşek kimin,
Ustura kimin,
Sorusu
Sorulmasın
Kurcalanmasın da tek
İsterse
Dünya
Birbirine girsin
Ne umurumuz.
Yağma yok
Ben burdayım
Karşınızda

(Mestan ile Şabanın koluna girer)

Sizlerin de yanında.

MANSUR - Dava mevzuu o kadar veciz ve beliğidir ki pek muhterem efendimiz onu yüce huzurunuzda izaha kalkmaya hicap duyar, haya ederim. Fakat ruhsatınız olursa yine de usulen hulâsa edeyim. Sayın müvekkilim. Şabaniye kazasında mukim berber ustası Şaban efendi, vakti sabah, şu sireti suretinden kolayca anlaşılabilecek eşek sürücüsüne gidiyor, bir eşek icar ediyor. Ne için? Keyif için mi? Asla. Seyrana çıkmak için mi? Ne gezer? Hemcinslerinin, vatandaşlarının yardımına şitap etmek gibi asil ve insanî bir vazifeyi yerine getirmek için. Panayır yerindeki vatandaşların yanına varıp saç kesmek, sakal tıraş etmek, yaralara merhem sürmek, iktidarsız yaşlılara macun vermek için... Hava cehennemi sıcak... Gökte en küçük bulut yok. Yol uzun, vadi kurak... Civarda ne bir ağaç ne yaprak. İlaç için bir karış gölge bile yok. Sayın müvekkilim eşekten iniyor. *(Şaban, bütün bunları bir yabancı gibi hayretle: dinlemektedir.)* Güneşten kamaşmış gözleri, biraz mola vererek dinlenecek bir gölge arıyor. İşte bu sırada eşeğin gölgesini fark ediyor. Aklınca onun gölgesine uzanıp biraz kestirecek. Sonra hemen yine yola rakip olup asil ve insanî vazifesine şitap edecek. Velâkin birden haşin ve hoyrat bir sesle irkiliyor: Sireti suretinden kolayca anlaşılabilecek bu eşşek...

(Karakaçan sıçrar.)

MESTAN - Eşek babandır.

MANSUR - *(Devamla)* Sürücüsü, sen ne hakla benim eşeğimin gölgesinde dinleniyorsun?.. diye karşısına dikiliyor. Sen benim eşeği kiraladın. Gölgesini kiralamadın diye çıkışıyor. Sayın müvekkilim kendisini iz'ana ve insafa davet ediyorsa da bu sireti suretinden okunabilen eşşşek...

MESTAN - Babandır.

MANSUR - Sürücüsü ettiği yetmiyormuş, kırdığı kırkı geçmiyormuş gibi, küstahlığını ileri vardırıp bunu bir dava konusu yapabiliyor.

(Zahid, Matlub'u iter. Matlup söz ister.)

MATLUP - Mesele yüksek katınıza yanlış yansıtılıyor efendimiz.

KARA KÖSE - Ne gibi.

MATLUP - Ben burada eşekçinin avukatı olarak konuşmuyorum, Abdalya kanunlarının özünü, ruhunu anlamış bütün sağduyu sahibi vatandaşların temsilcisi olarak konuşuyorum. Mesele nedir? Bunu bir de insaf açısından görelim. Müvekkilim eşek sürücüsü Mestan efendi Ramazan günü alenen şarap içmekte beis görmeyen bu dinden, imandan, sünnetten, kitaptan nasipsiz gafil berbere bir eşek kiralamıştır. Ne için? Pekâlâ dükkânda vazifesini yapabilecek iken havalanmak, hatta kim bilir hangi bulanık suda balık avlamak üzere panayıra gitmeyi kurduğu için. Bu da nazik bir nokta ya, şimdi bir kalem geçelim. Evet eşeği kiralamış ve bu arada itiraf etmeli ki gölge üzerinde ayrıca bir anlaşmaya varılmamıştır. Hal böyle iken üstelik de güneş altında tulumundan şarap içe içe kafası bir kat daha kızışan dinsiz, imansız berber yan yolda eşekten iniyor. Neden? Sözüm ona, sıcaktan bunaldığı için? Şimdi, sorarım size Kadı Efendi Hazretleri. Güneşin altında bu üç kişi arasında sıcaktan ve yorgunluktan en fazla bunalmış olması gereken kimdir; kim olabilir? Elbette eşek, değil mi, efendim? Yokuşlarda ter dökerek, inişlerde tırnak sökerek giden şu cefakâr hayvan. *(Karakaçan tasdik eder.)* Çünkü o zavallı üstelik 90 kilo ağırlığında bir sarhoş ile koca bir bagaj da taşıyor. Ondan sonra sıcaktan en zarar gören şüphesiz ki müvekkilim eşek sürücüsü Mestan olmak gerekir. Yalın ayak güneş altında o kadar yol tepmiş, az gitmiş uz gitmiş dere tepe düz gitmiş, yorulmuş, terlemiş. Böyle olduğu halde sarhoş ve imansız berber eşeği durduruyor. Onun gölgesinden istifadeye kalkıyor. Zavallı eşek ve eşekçiyi güneş altında bırakıyor. Fuzuli olarak zaman kaybettiriyor. Bu durumda müvekkilimin müdahalesi, kabul ederim ki biraz hoyratça olmuştur. Fakat şunu göz önünde tutmalı ki müvekkilim tahsili, görgüsü olmayan bir vatandaş, daha ötesi var mı; basit bir eşek sürücüsüdür. Babası da, büyük babası da eşekçi olan cedbeced eşekçi soyundan gelen, ömrü eşek sürücüleri ve eşekler arasında geçmiş bir talihsizdir. Şu halde gölgede kira isterim şeklindeki ilk müdahalesi üzerinde büyük bir ehemmiyetle durmamak gerekmektedir. Bu sözü nihayet bir eşekçinin eşek şakası saymak da mümkündür. Ne var ki daha kültürlü ve görgülü bir vatandaş olması gereken berber ustası, bu müdahaleye çok daha eşekçe bir mukabelede bulunarak itilâfı âdeta körüklemiştir. Evet arkadaş, ben senden eşeği şurdan şuraya gitmek için kiralamıştım. Şimdi gölgesinde dinlenmek isterim demek, seni ve eşeği güneşte bekletmek demektir. Bu fazladan kaprisimi, nakten temin etmek isterim diyecek yerde, eşek de gölge de babasının malı imiş gibi küstahlığa kalkıyor. Yüksek mahkemenizi, memleket efkârı

umumiyesini keyfî olarak işgale cesaret ediyor, esastan âri birtakım iddialarla karşınıza çıkıyor.

(Abid, Mansur'u iter; Mansur söz ister.)

MANSUR - Gerçekler tahrif ediliyor. Dikkati çekerim.

KARA KÖSE - Susalım efendim.

MANSUR - Pek muhterem kadı efendimiz, bu neye benzer bilir misiniz? Bir ağacın gölgesine oturduğumuz zaman bahçe sahibinin gelip, kalk benim ağacımın gölgesinden demesine yahut susuzluktan ölmek üzere iken bir pınara yaklaşıp su içtiğimiz zaman o pınarın sahibinin içirmem efendim demesine. Ama diyecekler ki ağaç yahut çeşme ve davamıza konu olan vak'a eşek sahibinindir. Kendi mülkü olan bir şeyi müdafaa da herkesin hakkıdır. Genel olarak haklı görülebilen bu iddianın bizim vak'amızda geçerli olmadığını anlamak için meselenin özüne bir bakmak yeter. Burada üzerinde mülkiyet iddia edilen nesne nedir? Bir gölgedir. Gölge nenin gölgesidir? Eşeğin gölgesidir. Şu halde gölge eşeğin aksamından maduttur. Tıpkı kulağı, bacağı, kuyruğu ve... şeyi gibi gölge her zaman eşeğe refakat eder. Eşek bir külse gölge de onun cüz'üdür.

MESTAN - Ben kül marsık bilmem. Eşek için ayrı, gölge için ayrı ücret isterim. Gel bir akçeyi elden.

ŞABAN - Zırnık bile vermem.

KARA KÖSE - *(Çıngırak çalar)* Susalım efendim.

MANSUR - Kısaca şunu demek isterim. Gölge ya eşeğin parçasıdır yahut da değildir. Eğer gölge eşeğin bir cüz'ü ise ayrıca kiralanmasına mesağ yoktur. Eşeği kiralayan onu da kiralamış sayılır. Yok eğer gölge eşekten madut sayılamaz ayrı ve müstakil olarak telâkki edilirse, o takdirde de esasen onun sahibine ait sayılmaz. Ve binanâlazalik satılamaz. Kiralanamaz. Herhangi bir akde mevzu olamaz. Bu birine bir saz satıp ol sazın ahenginden de cabadan para istemeye benzemez mi? Bütün bunları da bırakalım. Diyelim ki hakkı olsun gölge üzerinde. Gölge tartıya, teraziye, ölçüye, endazeye gelir .mi? Masrafı nedir? Sahibine ne külfet yükler? Kimden kaça almıştır? Faturası, gelir vergisi var mıdır ki bir hemcinsi darda kalıp da ona muhtaç olunca böyle karaborsa fiyatına satmaya kalkışır. Pek muhterem Kadı Efendi Hazretleri, karşınızdaki adam bir gölge karaborsacısıdır. Bir muhtekirdir. Muhakemeniz kendisine bu görüşünde hak verecek olursa yarın bir gölge stokçusu bile olabilir. Bedavaya ucuza kapattığı gölgeleri talep yükselince dışarıya sürebilir. Kısacası sayın müvekkilim berber Şaban efendinin şerefi, mesleki haysiyeti haleldar olduğu için manevi tazminat talep ediyoruz. Ayrıca mahkemeyi işgal ettiği ve memleket efkârında hele şu nazik sıralarda bir huzursuzluk yarattığı için Ceza Kanununun madde-i mahsusası ile tecziyesini talep ediyoruz.

(Kara Köse kalkar.)

KARA KÖSE - Gereği düşünüldü.
İnce elendi,
Sık dokundu,
Adaletin ibresi
Ne sağa ne sola
Eğildi.

Dava umman kadar
Engin,
Cihan kadar
Vâsi
Olduğundan
Bizim nâçiz yargımızı
Aştığından
YKK'da
Görüşülmesine
Karar verildi.

(Müzik)

İKİNCİ PERDE

(Şaban'ın evi. Dışarıda ayak sesi.)

BONCUK - Kocaman ayak sesi. Şaban efendi her gece zil zurna sarhoş gelir. Olur olmaz sebepten beni döver. Elinde yok, sırtında yok. Ne yapsın fakir. Ustası ona çemkirir, o da bana. Ne demişler, gücü yeten yetene.

(Şaban girer. Karısı dayağa alışmış bir kadındır. Muhtemel bir tokada karşı çok ihtiyatlı bir müdafaa pozisyonu alarak yanına yaklaşır.)

BONCUK - Çorban hazır kocacığım.

ŞABAN - Teşekkür ederim benim kumru karıcığım.

BONCUK - Yine çok içmişsin.

ŞABAN - Şarabın katresini komadım ağzıma. Bizim efkârı umumiyeyi kazanmamız lazım. Yeşilay'ı kızdırma dedi avukat.

BONCUK - Hastasın galiba? Ateşin mi var?

ŞABAN - Neden hasta olacakmışım. Turp gibiyim. Maşallah. Gel bakayım. Benim sarı kanaryam, seni öpeyim. Neden korkuyorsun benden?

BONCUK - *(Hem yaklaşır hem korkar)* Ya döveceksen....

ŞABAN - Bundan sonra senin kılına dokunmayacağım. Efkârı umumiyeyi kazanmamız lazım. Hayvanları Koruma Derneği'ni kızdırma dedi avukat. Şey, Kadınlar Derneği'ni diyecektim.

BONCUK - Sözlerinden bir şey anlamıyorum.

ŞABAN - Senin anlayacağın. Ben fazileti temsil ediyorum.

BONCUK - Fazileti mi?

ŞABAN - Evet sen faziletin, adaletin bayrağısın dedi avukat.

BONCUK - Hangi avukat?

ŞABAN - Karıcığım. *(Kurularak)* Biz çok büyük bir işe girdik. Ben eşekçi Mestan'ı dava ettim. Çok büyük bir dava olacak bu. Sonunda büyük tazminat alacağım. 10 dinar kazanacağız. Dördü avukatın, altısı benim. Bu sermaye ile kendime müstakil bir berber dükkânı açacağım. Permanant makinesi getirip kuracağım. Müthiş para vuracağım.

BONCUK - *(Halk arasındaki kadın seyircilere)* Vay başıma gelenler, kocam keçileri kaçırmış galiba? Ne davası bu kocacığım?

ŞABAN - Gölge davası.

BONCUK - Nasıl gölge?

ŞABAN - Eşeğin gölgesi. Ben eşeğin gölgesine oturdum, o oturamazsın dedi. Senin anlayacağın şimdi bütün adalet çarkı bunu hal etmek için uğraşıyor.

BONCUK - Bir şey anladımsa arap olayım.

ŞABAN - Senin aklın ermez böyle yüksek şeylere. Sen hiç fütur getirme. Zafer bizim olacaktır.

BONCUK - Bir de kaybedersek.

ŞABAN - En iyi avukatı tuttum. Patron Abid ağa benim arkamda. Berberler loncası benim arkamda. Mümessili olduğumuz yabancı ecza firmaları Pilavî Şeyhi Aygır Hoca benim arkamda. Sırtı bu kadar kuvvetli olanın sırtı hiç yere gelir mi Boncuk?

BONCUK - Onlar seni bırakıverirlerse bir yerde.

ŞABAN - Anca beraber kanca beraber. Hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için. Bu bir medeniyet, milliyet, mülkiyet, mukaddesat davası imiş, boru mu bu boncuk? Elinin hamuru ile anlamadığın şeye karışma. Topla bakalım sen şimdi şu bizim yatak yorganı.

BONCUK - O da niye?

ŞABAN - Rehine verip para alacağız. Mevsim yaz. Damda da yatarız.

BONCUK - Yatağımızı satacağız?

ŞABAN - Senin aklın ermez Boncuk kız. *(Öper)* Kaz gelecek yerden tavuk esirgenir mi? Önce beş vereceğiz ki sonra on alalım. Mahkeme masrafı var. Avukat ücreti var. Bunlar bedava mı olacak? Sonra *(Onu yeniden öper)* bir müddet için ayrılmamız gerek. Senin de hizmetçiliğe girmen gerekecek.

BONCUK - *(Müteessir)* Hizmetçiliğe mi gireceğim?

ŞABAN - Ne yapalım? Bu masrafa başka türlü nasıl dayanırız? Bir süre dişimizi sıkacağız.

BONCUK - *(Halka)* Gördünüz mü başımıza gelenleri. Biricik avunağımız şu yatağımızdı. İşte onu da satılığa çıkarıyoruz. Günün en sıcak saatleri gece buluştuğumuz saatlerdi. Artık o saatlerde de birbirimizin çok uzağında olacağız.

ŞABAN - Ne yapalım karıcığım? İdeal, mefkure, asil gayeler. Memleket hizmeti. Fedakârlıksız olmaz. Ama zafer sonunda bizim olacak. Tazminatı alır almaz ilk işim yatağı, sonra da seni geri almak olacak.. Benim boncuk karım. Gözleri şimşek karım. Sen ne kuşsun ne arısın. Dünyada eşsiz menendsiz bir karısın.

BONCUK - Ne vakit hizmetçiliğe gideceğim?

ŞABAN - Hemen şimdi Halveti Fırkası lideri Toraman Tittara'nın yanına.

BONCUK - Gündeliğim kaça olacak?

ŞABAN - Öbür hizmetçilerin yarı fiyatına. Malum ya bu da taktik. Böylece sadıkane hizmetle Toraman Tittara'nın gözüne girersen belki o

da fırkası ile arkamızı tutar. Tittara, tartara, tartara, tartara. Artık bize ölüm yok.

BONCUK - Madem öyle istiyorsun öyle olsun. Ama fakir, ama sarhoş Şaban gibi bir eşim olsun. Çalı gibi yârim olsun. Razı idim. Geçinemeyecek ne başımız vardı ki. O saç kırpar, merhem satardı. Ben yumak büker dikiş dikerdim, geçinip giderdik. İşte felek buraya da erdi yetişti. Bu kadarı da bize çok gördü. *(Gider sandıktan bir bohça alır. Bir de baş örtüsü örter.)* Bu anamın başörtüsü idi yadigâr. *(Gider duvardaki beraber çekilmiş gelinlik resmini de alır.)* Allahaısmarladık Şaban.

ŞABAN - Güle güle Boncuk. Sen dünyanın en fedakâr, en vefakâr kadınısın. Davayı kazanalım. İlk önce yatağı sonra seni geri alacağım.

BONCUK - *(Ağlayarak gider)* Elveda.

ŞABAN - Elveda.

(Mestan'ın evi.)

MESTAN - Kancığım gel kocana sarıl. Talih nihayet bize de güldü.

GÜLLÜBAHAR - Hayır ola Mestancığım.

MESTAN - Gel beni tebrik et.

GÜLLÜBAHAR - Eşek nerde, eşeği nereye bıraktın? Sen ondan haber et.

MESTAN - Eşek deme artık. Eşekler diyeceksin. Çünkü kendi başıma 4 eşeğim olacak bundan böyle. Biri Makedonya, biri Mısır, ikisi Merzifon marka. Kendim garaj açıyorum yakında, Mestan taksi.

GÜLLÜBAHAR - Piyango mu vurdu? Totoda 13 mü tutturdun?

MESTAN - Dava açtım şu berber Şaban'a karşı.

GÜLLÜBAHAR - Bu parayı nasıl kazanacaksın davadan?

MESTAN - Gölgeden, gölgemden. Eşeğimin, daha doğrusu ustanın eşeğinin gölgesinden.

GÜLLÜBAHAR - Bir şey anladımsa arap olayım.

MESTAN - Olduğu zaman anlarsın. Küstah herif gelmiş Karakaçanın gölgesine oturmaya kalkıyor.

GÜLLÜBAHAR - Oturtmasaydın.

MESTAN - Oturtmadım elbet. Oturtur muyum? Ben hakkım, hukukum, ulusum, milletim. Ne hakla gölgeme otururmuş görelim.

GÜLLÜBAHAR - Ya kaybedersen?

MESTAN - Kim kaybediyor? Neyi kaybediyor? *(El açar)* Avukat Matlup Matara benim arkamda, bizim usta Zahid ağa benim arkamda. Bütün eşek sürücüleri, deveciler, katırcılar, kervancılar, kervansaraycılar tröstü bizim arkamızda. Kim kimi yeniyormuş görsünler.

GÜLLÜBAHAR - Bunlar iyi hoş da asıl ehli din senin arkanda olmadıkça kazanamazsın...

MESTAN - Hakkın var, onları Aygır Hoca tutacakmış diyorlar. Pilavidir ya ustası.

GÜLLÜBAHAR - Seni de Hoşafilerin şeyhi Ebu Mansur Hoşafi tutsa.

MESTAN - İcabında ona da ricacılar yollayacağız. Yalnız onun yanına gitmek öyle güç ki.

GÜLLÜBAHAR - Oysa Aygır Hocaya tesir etmek daha kolay. Bak benim aklıma bir şey geldi. Aygır Hocayı onların tarafından kendi tarafımıza kazanalım.

MESTAN - Hiç olur mu? Dinimiz ayrı, donumuz ayrı. Şaban'la ustası Abid ağa ise Pilavi.

GÜLLÜBAHAR - Olsun, ben Aygır Hocayı bizim tarafa geçirebilirim. Kendi şeyhleri bile bizi tutarsa sağlam kaybederler.

MESTAN - İyi güzel ama nasıl?

GÜLLÜBAHAR - Sen işi bana bırak. Bizim Ayna Melek var ya, Hamamcı Zübeyde'nin kızı. Onun erkek kardeşi Kalaycı Rüstem'dir. Kalaycı Rüstem, Debbağ Cebbar'la amca oğlu olur. Bu Cebbar Dürdane ile nişanlıdır. Dürdane de Rakkase Benli Nergisin oda hizmetçisi.

MESTAN - Benli Nergis'in bu işle ne ilgisi var?

GÜLLÜBAHAR - Ben şimdi Hamamcı Zübeyde'ye giderim, o da kızı Ayna Melek'e gider, o da kalaycı Rüstem'e söyler. Kalaycı Rüstem'de Debbağ Cebbar'ı bulur, Cebbar da Dürdane'ye söylemesini söyler. Dürdane de bir pundunu getirip meseleyi Benli Nergis'e açar. Benli Nergis Pilavi Şeyhi Aygır Babanın gözdesi imiş diyorlar. Tekkede âyinden önce onunla halvet olup dans ettiriyormuş, soranlara da mezbureye nazar değmesin diye tütsü yapıyorum diyormuş.

MESTAN - Bu dedikoduyu ben de duydum; ama doğru mu dersin?,

GÜLLÜBAHAR - Belki gönlünde bir fenalık yoktur. Ama rakkaselere bayıldığı muhakkak. Böyle bir âlem sırasında Aygır Babanın ağzından girer burnundan çıkar. Bizim haklı olduğumuzu, gadre uğradığımızı ağlamaklı bir sesle anlatır. Bak görürsün, kimsenin yapamayacağını Benli Nergis'in sözü yapar. Sen nene lâzım, işi bana bırak. Kadının fendi erkeği yenmiş.

MESTAN - Hay ağzını öpeyim. Benim gül karım, güllü karım, a benim bülbül dilli karım.

GÜLLÜBAHAR - *(Halka)* Ama kurulu kaldık. Paragöz Dürdane ille komisyon isterim diye tutturmasın mı? İş başa düştü yine. Madem ki böyleyken böyle, al bakalım öyleyse diye bir plan düşündüm. Dürdane'nin boğazına dayanamadığını bildiğimden bir tepsi kurtlu dutu Zübeyde'ye götürdüm. Zübeyde Ayna Melek'e, Ayna Melek de Rüstem'e, Rüstem Cebbar'a, Cebbar da bunu

Dürdane'ye götürdü. Dürdane kurtlu dutu yiyip olacağını oldu. O yatak yorgan senle dursun, ben tuttum yolu. Benli Nergis, ben gittiğimde dansa başlamıştı.

(Gidip perde aralığından bakar. Figürleri acemice taklit eder. Dans bitmiştir. Benli Nergis pür hışım gelir, terlemiştir. Sinirli sinirli yelpazelenir.)

B. NERGİS - Of aman.

GÜLLÜBAHAR - Ne oldu hanımcığım.

B. NERGİS - Yaşlı erkekler eserekli oluyor. Keyfi yoktu bugün.

GÜLLÜBAHAR - Aman canınız sağ olsun. Üzülmeye değer mi?

B. NERGİS - Ona üzülme, buna üzülme. Peki ben üzülmenin tadını nerden çıkarayım.

GÜLLÜBAHAR - Asıl üzüntünün büyüğü bende hanımcığım. Dürdane hastalanınca koşup bunun için geldim. Hem hizmetimle sizi memnun etmek, hem de yardımınızı dilemekti maksadım.

B. NERGİS - Gençsin güzelsin. Ne derdin olur senin.

GÜLLÜBAHAR - Gölge davasını herhalde duydunuz hanımcığım. *(Bu sahne boyunca Benli Nergis soyunmaya başlamıştır. Kirpikleri çıkarır. Sonra takma saçlarını, göğüslerini, kalçalarını, en sonunda da takma benini çıkarır.)* Kocam iki aydır bu dava uğruna malını mülkünü tüketti. Fakirin elinde yok, avucunda yok, başında yok. Bir söğüm ipliğini çeksen kırk yamalığı birden dökülüyor.

B. NERGİS - Ne davası bu kuzum?

GÜLLÜBAHAR - Eşek davası, eşek gölgesi davası. Bütün Abdalya bu dava ile çalkalanıyor sultanım.

B. NERGİS - *(Sesle ve şuh güler, sesini ayar etmek için gülüyor gibidir.)* Ben eşeklere bayılırım. Dişi mi erkek mi?

GÜLLÜBAHAR - Erkek sultanım, adı da Karakaçan.

B. NERGİS - *(Hep kendi ile meşgul)* Eşek dedin de hatırıma geldi. Banyo için eşek sütü bitmiş.

GÜLLÜBAHAR - Siz benim ricamı yapın. Ben size galon galon eşek sütü getiririm.

B. NERGİS - *(Hep tuvaleti ile meşgul)* Ama teni en iyi dinlendiren şey, eşek sütünden çok uyku imiş. Ordan benim inci küpelerimi uzatır mısın?

GÜLLÜBAHAR - Buyurun hanımcığım.

B. NERGİS - Kocan ne iş yapıyor demiştin Güllübahar?

GÜLLÜBAHAR - Eşek sürücüsü hanımcığım.

B. NERGİS - *(Hep tuvaleti ile meşgul)* Ben eşek sürücülerini çok severim. Ne güzel, ömürleri hep eşeklerinin yanında durmadan gezmekle geçer. Yalınayak başıkabak, bağrı açık yürürler. Şarkı söylerler. Hiç kaygıları yoktur. Hani padişahın biri hastalanmış

da doktor, mes'ut bir adamın gömleğini giydirin geçer demiş de aramışlar taramışlar, dünyanın en mutlu insanı olarak bir çobanı bulmuşlar da *(Kahkahalarla güler)* ama çobanın da aksilik bu ya gömleği yokmuş. Ütücüden gelmemiş. Ben gömleksiz çobanları da çok severim. Öyle sıcak olur ki elleri, göğüsleri, *(İç çeker. Kalkar aynaya bakar. Kastanyetleri geçirir.)* Peki ne olmuş kocana?

GÜLLÜBAHAR - Hep anlatıyorum ya hanımcığım yarım saatten beri. Berber gölgesine oturmuş.

B. NERGİS - Kimin?

GÜLLÜBAHAR - Eşeğin.

B. NERGİS - Berber dedin de hatırıma geldi. Bu benim berberden hiç memnun değilim. Saç boyasını kestane nüansından tutturamadı. Acaba dediğin berber iyi mi?

GÜLLÜBAHAR - *(Korku ile)* Ne münasebet hanımcığım. Hoyratın, haydutun biri, kiralamadığı halde gölgeye oturacağım diye tutturdu.

B. NERGİS - A istemem, ben hoyrat berberlerden hiç hoşlanmam. Bundan önceki berberimin o kadar yumuşak elleri vardı ki, onları ensemde duydukça bir tuhaf olurdum. *(Güler.)*

GÜLLÜBAHAR - İşte bu hoyrat berber Abdalya kanunlarını hiçe sayıyormuş hanımcığım.

B. NERGİS - Ne diyorsun? *(Kaşlarını alarak)* Ya?

GÜLLÜBAHAR - Oysa benim kocam eşek sürerken öyle güzel şarkı söylerdi ki.

B. NERGİS - Ne diyorsun, yalınayak mı giderdi?

GÜLLÜBAHAR - Yalınayak ya. Nah böyle böyle ayakları vardı. *(B. Nergis heyecanlanmıştır.)*

B. NERGİS - Neden?

GÜLLÜBAHAR - Çünkü dertli, kaygulu da ondan. O uğursuz berber yüzünden gölgesine gelip kaspanik oturduğu için.

B. NERGİS - Neden oturtmuş?

GÜLLÜBAHAR - O oturtmamış, berber oturmuş. İnadından. Vatan haini olduğundan. *(Ağlamaya başlar.)*

B. NERGİS - Ağlama, Güllübaharcığım. Biri ağlayınca benim içim kararır.

GÜLLÜBAHAR - Siz şeyh efendiye iki kelime söyleseniz her şey düzelebilir. Şeyh efendi Pilavi olduğu için Şaban'ı tutacakmış diyorlar. Oysa haklı olan kocam Mestan. Kocam Mestan da aksi gibi Hoşafi. Şeyh efendi sizin sözünüzden çıkmazmış.

B. NERGİS - Sen üzülme Güllübahar. Şimdi istiareye yattı. Kocanın madem iri ayakları varmış, bağrı yanık şarkı da söylermiş, yarın ilk işim bunu söylemek olsun.

GÜLLÜBAHAR - Hay bin yaşayın hanımcığım. Ne muradınız varsa olsun. Tuttuğunuz toprak altın olsun.

(Ertesi sabah Benli Nergis gelmiş, ağda ile bacaklarının tüylerini alıyordu ki, başkentten iki kuriye geldi. Biri Protokol Müdürü idi. Biri Hariciye Müsteşarı.)

P. MÜDÜRÜ - Sayın Benli Nergis derhal bizimle geleceksiniz.

B. NERGİS - *(Hayretle)* Neden?

MÜSTEŞAR - Büyük müttefikimiz Saasan Devlet Reisi Tartara hazretleri başkentimizi ziyaretteler. Şu sıra malûmunuz olduğu üzre.

B. NERGİS - Bana ne?

MÜSTEŞAR - Rakkaselere fazla düşkündürler de.

P. MÜDÜRÜ - Şereflerine angaje edilen Altı Motor Raziye...

MÜSTEŞAR - Birden rahatsızlanınca üzerinize afiyet...

P. MÜDÜRÜ - Hariciyemizi aldı bir endişe. Müsteşar bey sizi hatırladılar, bereket.

MÜSTEŞAR - Şimdi onun yerine ekselansı eğlendirmek vazifeyi vataniyesi.

P. MÜDÜRÜ - Size müyesser oldu. Sekiz atlı araba kapıda. Acele götüreceğiz sizi, emir böyle.

B. NERGİS - Bir dakika beyler. Takımlarımı alayım.

MÜSTEŞAR - Biz onları düşündük. Avrupa'dan daha iyilerini, Kokarnonun gustosuna uyan çaptakileri getirttik.

B. NERGİS - Peki öyleyse. *(Güllübahar'a)* Sana bir vaadim vardı, yapamadım. Vatan beni çağırıyor, ne yapalım?

(Şalına bürünür gider. Güllübahar onun arkasından bakar. Sonra Benli Nergis'in bıraktığı bu takma araçlara bakar. Aklından bir şey geçer.)

(Trampet temposu)

BÜZÜRKMÜRÇ'ÜN EVİ

(Üstad yumurta yapmaktadır.)

MATLUP - *(Halkla konuşur)* Sayın süper bilgin Büzürkmürç hazretleri... Yüce bilginizden faydalanmaya geldim.

BÜZÜRKMÜRÇ - *(Ses duyunca birden yumurtayı bırakır. Kalın bir kitap açar. Söylenmeye başlar.)* Yağmur yağar, otlar biter, çocuklar doğar, ana ve babanın yerini tutar. Sonra hepsi mahvolup gider. Vukuatın ardı arkası kesilmez. Hemen kulak tutunuz. Dikkat ediniz. Gökte haber var. İbret alacak şeyler var.

(Eliyle para işareti yapar.)

MATLUP - Ey pirimiz üstadımız, ey allâme-i cihanımız. Ey büyük filozof, ey süper bilgin Büzürkmürç hazretleri. Kadı Kara Köse davayı,

YKK'ya intikal ettirdi. Bir hukukî çıkmaza battım, bir türlü çıkamıyorum. Bana elinizi uzatın.

(Elini uzatır Büzürkmürç, elinde para olup olmadığına bakar devamla.)

BÜZÜRKMÜRÇ - Yeryüzü bir fersî eyvan, gök boş bir yüksek tavan. Yıldızlar yürür. Denizler durur. Gelen kalmaz, giden gelmez. Dünyada hiçbir şey parasız olmaz.

(Para işareti.)

MATLUP - *(Hatırlar)* Tabii, elbet, hayhay. Ona ne şüphe *(Bir kese altın çıkarır.)* Siz âlemi mânada her şeyi okumuş hazmetmişsiniz, siz dünyanın bilmediğini bilir, gelecek gelmeden haber verirsiniz.

BÜZÜRKMÜRÇ - Tam eşref saat üzre idim. Çabuk söyle hacetini.

MATLUP - Eşeğin gölgesi kiralanır mı, kiralanmaz mı?

BÜZÜRKMÜRÇ - Hımmm. *(Sakalını kavrar düşünür.)* Eşeğin gölgesi diyorsun ya. Aslında eşek nedir o da bir zan, bir tasavvur, bir gölge değil mi? Esasen şu dünyadaki bütün varlıklar birer gölge değil mi? Bütün eserler de birer yankı değil mi?

MATLUP - Pek derinlere indin beybaba. Çık çık biraz, şöyle yeryüzüne çık.

BÜZÜRKMÜRÇ - *(Devamla)* Şu halde eşek de aslında cümle varlıklar gibi bir gölge olduğundan eşeğin gölgesi, bir gölgenin gölgesi oluyor demektir. Eşek bir gölge olarak kiralanır da gölgenin gölgesi neden kiralanmasın.

MATLUP - Anlaşıldı. Bana müsaade sayın süper bilgin.

BÜZÜRKMÜRÇ - Vizite ücreti ne oldu?

MATLUP - Madem dünya yüzündeki bütün varlıklar aslında birer gölge siz de *(Keseyi boşaltıp paraları alır keseyi bırakır)* paranın gölgesi ile yetinin efendimiz.

BÜZÜRKMÜRÇ - Hiç öyle şey olur mu?

MATLUP - Ya sizin verdiğiniz gölgenin gölgesi fetvası ile davamız faslolur mu? Bu karşı tarafın işine gelir.

BÜZÜRKMÜRÇ - Sen eşekçinin mi avukatısın, yoksa gölgeden sebeplenenin mi?

MATLUP - Eşekçinin.

BÜZÜRKMÜRÇ - Al öyleyse: Eşeğin gölgesi kiralanabilirse kiranı istersin. Kiralanamaz derlerse berber kiralanamayan bir şeye el koyuyor demektir ki amme malını kendi inhisarına alıyor durumuna düşer. Yine cezayı müstelzimdir.

MATLUP - *(Parayı verir koşar)* Çok güzel. Unutmadan koşup şunu yargıçlara söyleyim.

BÜZÜRKMÜRÇ - *(Keseyi eline alır açıp bakar, sayar, yine yumurtaya döner.)*

MANSUR - *(Gizlice gelip etrafı dinler.)* Üstadı azam. Allâme-i cihan. Süper bilgin hazretleri.

BÜZÜRKMÜRÇ - Bir şey mi dediniz?

MANSUR - *(Bir altın kese çıkarıp gösterir.)* Sonsuz dipsiz yüce bilginizden faydalanmaya geldim.

BÜZÜRKMÜRÇ - Çok meşgulüm. Kendi tetebbuatım bana yetiyor. Vaktim yok mirim.

MANSUR - Velâkin davanın ve bütün Abdalya'nın mukadderatı size bağlı sultanım. *(Bir kese daha çıkarır.)* Çıkmaza girdi mevzuat. Çok sıkıştık efendim.

BÜZÜRKMÜRÇ - Kul sıkışmayınca hızır yetişmezmiş. Meşakkat teshili celbeder. Felsefe ilminin baş haziyesi olan bu düstur bir cismin fazla sıkışınca kendiliğinden genişleyeceğini amirdir. Buz sıkışır. Sonra erir su olur. İnsan sıkışır sıkışır. Şu halde sıkışmalı ki rahatlık olsun.

MANSUR - Ne hikmet, ne keramet, İlle velakin şimdi bizi ferahlatacak formülü de lütfediniz.

BÜZÜRKMÜRÇ - Sen berberin avukatısın değil mi? Al öyle ise: Işık gerçektir, gölge hayal. Gölge diye ışığın ermediği yere deriz. Şu halde gölge gerçek değildir. Şu bir mum, şu da bir elma. Elmanın her yanı ışık dolu. Bir bu yanı ışıksız. Gölge dediğimiz karaltı da şuradaki ışıksızlığın adıdır.

MANSUR - Çok güzel. *(Not eder.)*

BÜZÜRKMÜRÇ - Gölgeyi tevlit eden nedir? Bir cisim, elma, armut, bir ağaç, bir ev, bir insan. Yani ışık görünüşte eşeğin gölgesi sanılırsa da, özel olarak eşeğin değil genel, olarak sadece ışık geçirmeyen bir cismin gölgesidir. Eşeğin yerinde hangi cisim olursa olsun, elma, armut, ev, insan, ışık geçirmeyen bir cisim bu gölgeyi verebilecekti.

MANSUR - Aynen isabet *(Not eder.)*

BÜZÜRKMÜRÇ - Binâberin söz konusu gölgede eşeğin eşekliğinin hiçbir payı bulunamaz.

MANSUR - Ne kadar güzel, binâberin eşeğin sahibinin ille eşeğimin gölgesidir diye iddia ettiği gölge.

BÜZÜRKMÜRÇ - Sadece ışık geçirmeyen bir cismin gölgesidir. Bir şey bâtıl oldukta zımnındaki şey de bâtıl olur.

MANSUR - *(Not eder)* Bâtıl olur. Teşekkür ederim. Süper bilgin Büzürkmürç hazretleri.

BÜZÜRKMÜRÇ - *(Paraları atıp tutar. Cambaz numarası yapar)*, *(Halka)* Ben bu saçları değirmende mi ağarttım? Herkesin geçimi bir yerden. Ben de fikirleri böyle böyle top gibi atar, tutar, sebeplenir giderim.

GÜLLÜBAHAR - Bir plan tasarladım. Dostlar. Dün bütün gece düşündüm, taşındım. Tatlı tatlı kaşındım. *(Güllübahar kirpikleri, göğüsleri, saçları, kalçaları takınmıştır.)* Önce hamamdan onun ipek peştemalını aldım. Altın taslarla su döküdüm. Gümüş nalınlar giyindim. Onun itrişahileriyle öğündüm. *(Sifonu sıkar)* Miski anber sürüdüm. Tenim onun pörsük derisinden çok güzel kokuyor. *(Birden korkar)* Mestan beni bir görse öldürür vallahi. Ama benim içimde fenalık yok ki. Bütün bunları onun uğruna yapıyorum *(Aynaya bakar),* hiç de fena değilim. Ben istesem kaç Benli Nergis'i cebimden çıkarırdım. Ne yazık ki sadece amatör, bir günlüğüne bir fettaneyim. *(Müzik başlar)* Hadi Güllübahar. Vazife seni bekliyor. Cesaret. Hiçbir işin kâr etmediği yerde, çıplak bir kadın topuğu, gamzeli bir gülümseme bazen olmayacakları oldurtur. Havva'dan Judith'e, Katerina'dan Kristine Keeler'e kadar benim cinsim hep bunu beceredurmuş, şimdi bir ben mi beceremeyecek mişim? *(Dans ederek girer.)* İçeri girdim ki yeşil giymiş yeşil başlı bir ermiş bir elinde yeşil başlı bir yaprak, öbüründe dolu bir şarap kâsesi, gözlerini bana dikmiş hayretle bakıyor.

(Aygır Baba şarabı müstehcen bir şapırtı ile höpürdeterek içer.)

AYGIR HOCA - Düş mü görüyorum gerçek mi bu?

GÜLLÜBAHAR - *(Gülümser, mendili hafifçe sallar.)*

AYGIR HOCA - Bir elinde gül, bir elinde mendil, gülden gönüllü, badeden tatlı, kaşları kalem karası, gözleri ahu yazması, kim bu lolita yarması dilber?

GÜLLÜBAHAR - *(Dansa başlar.)*

AYGIR HOCA - *(Peşinden pür iştah ve sendeleyerek gelir.)* Kız sen hangi dağın gülü, hangi bağın sümbülüsün?

GÜLLÜBAHAR - *(Susar, güler, dansa devam eder.)*

AYGIR HOCA - İç şundan bir yudum hatırım hoş olsun. Buna pir kokteyli, aşk badesi derler.

GÜLLÜBAHAR - *(Eliyle iter, dansa devam eder.)*

AYGIR HOCA - İç derim almaz. Kimsin deyu sual ederim cevaba tenezzül etmez. Zülfünden bir tel alasım gelir, elim varmaz. Destine varıp pus etmek dilerim koyuvermez. *(Bütün bunlar pandomim olarak cereyan eder.)* Gayri deli etmek mi beni kastın fettane?

GÜLLÜBAHAR - *(Halka)* Aygır Baba da ne aygırmış meğer. Bir baktı bayıldı, bir baktı ayıldı, ayıklıkça yayıldı. İçti babam içti, içti anam içti. Fıçı bitene kadar belki yüz galon şarabı dikti. Ne alevi kesildi, ne ateşi kesildi. Ne istersiniz diye sordum.

AYGIR HOCA - Güller solmadan, gönüller perişan olmadan vuslata ermek dileriz.

GÜLLÜBAHAR - Diye Yahya Kemal ağzı ile cevap verdi. *(Dans eder.)*

AYGIR HOCA - *(Kızın önünde diz çöker.)* Kerem eyle, lûtfeyle. Bana adını söyle. Sen nesin, in misin cin mi, hangi gülün gönüllüsü, hangi gönülün bülbülüsün?

GÜLLÜBAHAR - Ben ne gülüm ne bülbülüm. Ne inim ne de cinim Aygır Şeyhim. (Baldırındaki pulu gösterir.) Etli canlı bir önergeyim.

AYGIR HOCA - Ne yazılı önergende? Gel halvet olalım. Derhal imza edeyim.

GÜLLÜBAHAR - Yağma yok. Hem dinimiz ayrı. Donumuz ayrı. Ben sizin tarikatınızdan değilim. Hoşafiyim.

AYGIR HOCA - A hurma bakışlım, a yayla çiçeği kokuşlum. Seni görünce ben din bile değiştiririm. Seni görünce Hoşafi olmayanın alnını karışlarım. Pilavi oldum da ne oldum yani.

GÜLLÜBAHAR - Yağma yok. Ağır olun Aygır Şeyhim. Ben istediğini ergeç elde eden, elde etmezse şuradan şuraya gitmeyen bir fettaneyim.

AYGIR HOCA - Şimden geru senin emrin benim emrim.

GÜLLÜBAHAR - Şu eşek ve gölgesi davasını duymuşsunuzdur.

AYGIR HOCA - Duydum zahir.

GÜLLÜBAHAR - Siz Pilavı olduğu için berber Şaban'ı tutacakmışsınız diyorlar.

AYGIR HOCA - Müridimdir. Tutarım zahir.

GÜLLÜBAHAR - Ya. *(Kaçacak gibi yapar.)*

AYGIR HOCA - Dur fettane. Kaçma elimden.

GÜLLÜBAHAR - Muhzıra tesir edecekmişsiniz.

AYGIR HOCA - Sen emredersen etmem fettane.

GÜLLÜBAHAR - Edin ama haklı olan eşekçi.

AYGIR HOCA - Emret eşeği bile tutarım, fettane.

YÜCE KADILAR KATI

ŞABAN - *(Halka)* İşte burası YKK. Abdalya Yüce Kadılar Katı.

MANSUR - Korkma sağdaki kadı bizden.

MESTAN - Dizlerim titriyor. Dananın kuyruğu burda kopacak bugün.

MATLUP - Zafer bizimdir, soldaki kadı bizden.

ORTADAKİ KADI - Dava açılmıştır. *(Çıngırak çalar)* Dosya tetkik edildi. İlk raundda pata kaldığınıza göre yeni kozlarınız varsa söyleyin.

MANSUR - Mevzu bahis gölgeden, eşeğin eşekliğinin payı olmadığını iddia ediyoruz. Soyut olarak düşünecek olursak şunu görüyoruz ki, bu gölge hassaten eşeğin değil. Işık geçirmeyen herhangi bir cismin gölgesidir. Eşek yerine bir katır, bir öküz yahut da zatı aliniz olsaydınız yine aynı buyrukla gölgeyi aksettirecektiniz. Yüce yargıcım. Binâberin (Notlarına bakar) bir şey bâtıl oldukta

zımnındaki şey de bâtıl olur. (Halka döner, terini mendili ile kurulayarak) Alkışlarınıza teşekkürler.

(Orta kadı sağdakine danışır.)

SOLDAKİ - Hata bizim, hata-ı âla, hilafil kıyas sabit olan şey makusinaleyh olamaz.

SAĞDAKİ - Velakin celbi menafi de defi mefasitten evla tutulamaz.

(Orta kadı bu sahne boyunca tenis maçı seyircisi gibi başını hızlı hızlı bir sağa bir sola çevirecektir.)

SOLDAKİ - Bilmez misiniz ki külfet nimete ve nimet de külfete tabidir.

SAĞDAKİ - Ne var ki âdet mutterit ya da galip oldukta muteberdir.

MESTAN - Gel bir akçeyi elden.

ŞABAN - Zırnık bile vermem.

SOLDAKİ - Kelâmda aslolan manayı hakikidir.

SAĞDAKİ - Manayı hakiki muteazzır oldukda mecaza gidilir.

SOLDAKİ - Ama mani zail oldukta memnu avdet eder.

SAĞDAKİ - Şu da var ki cüz'ü küle ait farzetmek icap eder.

MESTAN - Gel bir akçeyi elden.

ŞABAN - Zırnık bile vermem.

SOLDAKİ - Tasrih mukabelesinde delâlete itibar yoktur.

SAĞDAKİ - Mevridi naasta içtihata mesağ yoktur.

SOLDAKİ - İlle velâkin şek ile yakin zail olamaz.

SAĞDAKİ - İçtihad içtihad ile nakzolunamaz.

ORTADAKİ - Susun be başım döndü.

OZAN - Hele şükür bir akıllı adam çıktı galiba. *(Ortadaki kadıya)* Bir dakika beni dinler misiniz. .

ORTADAKİ - Kimseyi dinlemem. Otur yerine, kuut et.

OZAN - Ama ben tanığım. Söyleyeceğim var. Bu dava başından saçma bir dava. Hep söyledim dinletemedim. Gölge diye tutturdunuz. Asıl meseleyi uyuttunuz. Eşek kimin? Sahibinin mi? Yoksa uğrunda ter dökenin mi? İşte Şekspir'in dediği gibi asıl mesele.

ABİD - Yine bu ağzı kara.

ZAHİD - Yine bu fitneci münafık.

SOLDAKİ - Mahkemenin şahsiyeti maneviyesine hakaret ediyor, susturulmalı!

SAĞDAKİ - Hakkı, hukuku, mülkiyeti çiğniyor, derhal burdan kovulmalı.

ORTADAKİ - Seni takriri kelâmdan tahzir ediyorum.

OZAN - Gerçi hepiniz Abdalyalısınız ama, toptan bu kadar aptal olamazsınız. İçinizde sağ duyusu bu mugalatalardan bulanmamışlar vardır elbet. Beni dinleyin.

ORTADAKİ - Sus efendim. Sana hakkı kelâm vermiyorum.

ABİD - Hâlâ söylenir hain.

ZAHİD - Kesin şu uğursuz sesi.

ORTADAKİ - Atın şu herifi dışarı. (Mübaşir yakalar, ağzını kapar.)

OZAN - Beni susturamazsınız. Allem ettiniz kallem ettiniz. Asıl davayı uyutup buncağızları birbirine saldınız. Bir saçma gölge davası ikame ettirdiniz. Şimdi de şu iki laf cambazı, şu iki laklakaperdaz, şu iki hafızı mecelle, enteşeden menteşeden şu ahkâm çıkar şu maddeden diye mugalatayı daha da büyüttüler. Korkarım burda da karara varamayacaksınız. İş çığ gibi büyüyecek.

ABİD - Bu vatan hainini kurşuna dizmeyecek misiniz?

ZAHİD - Rezalet, hâla müdahale edilmeyecek mi? Adaletimizin yüce bekçileri nerdesiniz?

ORTADAKİ - Büyük dostumuz Saasan Devleti gözünü bu mahkeme safahatına dikmiş bekliyor.

ABİD - Değerli müttefikimiz Yezdan Hükümeti de dikkatle izliyor.

ZAHİD - Sade ulusun ruh ve gönül birliğini değil.

ABİD - Dış kredi durumunu.

ZAHİD - Geri memleketlere yardım fonunu.

ABİD - Özel sektörü...

ZAHİD - İhracat ve ithalatımızı.

ABİD - Özel sektörü. Teşebbüsü şahsiyi.

ZAHİD - Mevduat sahiplerini.

ABİD - Tedirgin eden böyle bir akortsuz ses. Susturulamayacak mı?

İKİSİ - Adaletimizin yüce bekçileri nerdesiniz?

ÜÇ YARGIÇ - Burdayız. *(Ayağa kalkıp takkelerini giyerler.)*

MÜBAŞİR - Susalım ara karar tefhim ediliyor.

ÜÇ YARGIÇ - Yüce Abdalya *(Hepsi saygıyla şapkalarını çıkarır.)*
Kanunları adına,
Ulus adına.
Ulusal birlik,
Adına
Yargılama
Yetkisi ile
Yükümlü
Yüksek
YKK

Kadılar Kurulu Kati
Ara kararını
Okuyor.
Gereği düşünüldü:
Her ne kadar,
Gölge eşek
Davası
Henüz bir karara
Bağlanmadı ise de
Çünkü bu mevzu
Umman kadar
Engin
Cihan kadar
Vasi
Olduğundan
Kelli.

Daha uzun boylu
Ariz
Amik
Tartışma
İnceleme
İsteyeceği
Besbelli ise de.
Her ne kadar,
YKK
Bu konu ile
Daha birkaç
Hafta
Önemle
Evleviyetle
Durmaya
Kararlı ise de

Her ne kadar
Sağdaki
Kadıyla
Soldakinin
Oyu
Başka başka
Caniplere
Doğru gider
Görünür ise de

Bir tek
Hususta, .
Bütün loncaların
Tröstlerin
Tarikatların.
Fırkaların

Dış sermayenin
İç sermayenin
Sanayinin
Ticaretin
Hükümetin
İdarenin
Hasılı kelâm
Cümle milletin
Ulusal birliğin
Birleştiği
O kutsal yerde.
Yüce Abdalya
Kanunları
Adına
Ulus adına
Ulusal birlik
Adına
Mecelle kalıpları ile
Yargılama
Yetkisi ile
Yükümlü
Yüksek
YKK
Kadılar Kurulu Katı da
Kesin oy birliğine varmış
Bulunuyor

ABİD VE ZAHİD - Bravo!

ÜÇ YARGIÇ - O da şu:
İlkin
Bu herifi nâşerif
Belirsiz
Fitne deryası
Susturulmalı.
Bir kalem.
Şu şom ağızlı
Ozan
Derhal bu
Salondan atılmalı.
Dışarda da
Eli bağlanıp
Ağzı tıkanmalı ki
Zehirliyemesin
Havayı.

Daha direnir
Konuşursa
Para cezasına
Hapis cezasına
Hatta hatta

Vatan haini
diye
İdamına
Cevaz olmak
Üzere
Şimdilik salondan ihracına
ve müebbeden
Kelâm hakkından
Mahrumiyetine
Karar kılındı.

ABİD – ZAHİD - Bravo.

OZAN - Atamazsınız, susturamazsınız. *(Zorla çıkarırlar.)* Kirlenen havayı temizleyin lütfen.

(Mübaşir filit tulumbaları ile filit sıkar.)

BİR KADIN - Peki dava ne oldu? Eşekçi mi haklı imiş, berber mi?

İHTİYAR - O çok ince mesele. Yüksek Kadılar Katı karar veremeyeceğe benzer.

REİS - Şimdi muhzır,beyin iddialarını dinliyelim.

MUHZIR - Şu var ki eşek bir bakıma gölge olmadan düşünülebilir, de gölge eşek olmadan mülahaza edilemez.

(Şabanım ağzı kulaklarında.)

ŞABAN - Doğru.

MUHZIR - Velâkin ne var ki anlaşma eşeğin gölgesinden faydalanmak üzere değil, sadece üstüne binilip bir yerden bir yere gitmek için yapılmıştır.

(Mestan'ın ağzı kulaklarında.)

MESTAN - Bu da doğru.

MUHZIR - İmdi iki ana meseleyi evvel emirde çözümlemek gerekir.

1) Eşeğin gölgesi özel mülkiyete mi girer, yoksa amme mülkü mü sayılmak gerekir?

2) Taşıt aracı olarak kiralanan bir cismin gölgesi de taşıt kirasına dahil midir, değil midir?

BİR SEYİRCİ - Adamda kafa var birader.

MUHZIR - Şimdiye kadar ki hukukî teamüle bakacak olursak, bilûmum gölgelerin havayı nesimi gibi, rüzgâr gibi, deniz suyu gibi, yağmur gibi, mehtap gibi, karanlık gibi, gün ışığı gibi, Kafdağının gölgesi gibi, diğer dağların, tepelerin gölgesi gibi binânalâzalik bütün avamın, cümle vatandaşların bilâ bedel istifade ettikleri nimetlerden sayılagelmiştir. Binâberin bunlar tek tek kişilere ait olmayıp umumun malıdır. Satılamaz, kiralanamaz, hediye edilemez. Tevarüs olunamaz. Ve de herhangi bir şekilde hukuki bir mukaveleye konu olamaz.

ŞABAN - Zırnık bile vermem.

MUHZIR - Gibi görünürse de...

BİR SEYİRCİ - Hoppala.

MUHZIR - Genel olarak eşek gölgelerinin, özel olarak Abdalya eşeklerinin ve bu arada sözü geçen Karakaçan adlı eşeğin bu umumi hükümden ayrı mütâlâasını talep etmek de hiçbir zaman yanlış bir düşünce sayılamaz. Şöyle ki: Gölgeleri de kendi aralarınca çeşitli kategorilere ayırmak gerekir:

A) Sabit cisimlerden akseden gölgeler.

B) Hareket halindeki cisimlerden akseden gölgeler. Sabit cisimlerin gölgelerinin, genel olarak, âmme mülkiyetine girdiğini işaret etmiştik. Bunun da gerçi bazı istisnaları olabilir. Mesela, kahveci Zeynel abinin çınarının gölgesi, yaz günleri kahvesi ve bahçesi, dazlak gürcü Yusuf un çayhanesinden daha çok müşteri çektiği, binâberin kahveci Zeynel abinin kazancını arttıran bir nitelik taşıdığı söylenebilir. Nitekim gölgedeki masalar güneştekilere nazaran daha pahalıya kiralanmaktadır. Her neyse bunu istitraten söyledim.

MESTAN - Gel bir akçeyi elden.

MUHZIR - Gelelim B'ye, yani hareket halindeki cisimlere. Bunların ne kiralandığı ne de satıldığı görülmüştür. Vapur dumanı, araba, at, deve, katır, eşek, köpek vesaire daha çok dumanlıkları, arabalıkları, atlıkları, katırlıkları, eşeklikleri yüzünden kullanılan araçlar olduğundan onlardan gölge istihsaline gitmek, gölgelerinden faydalanmak şimdiye kadar kimsenin aklından geçmemiştir. Nitekim bundan ötürü yazılı kanun da bu konuda kanuna madde koymayı gereksiz bulmuştur.

MESTAN - Gel bir akçeyi elden.

ŞABAN - Zırnık bile vermem.

MUHZIR - *(Devamla)* Neden? Sebebi basit. Çünkü bunları kiralayanlar taşıt ya da hizmet aracı olarak kullanırlar. Gölge için kiralanmazlar da ondan. Kiralayana düşen ödev, kiraladığı nesneyi kiralayış maksadına uygun olarak kullanmaktır. Karakaçanın gölgesinden faydalanmaya kalkmak onu seyrinde durdurmak demek olur ki anlaşmaya aykırıdır.

BİR SEYİRCİ - Ne güzel söylüyor.

MESTAN - Gel bir akçeyi elden.

BİR SEYİRCİ - Zavallı hayvanı güneşin altında durdurmuş.

MESTAN - Onunki can da Karakaçanınki patlıcan mı?

MUHZIR - Ne var ki bu hareket anlaşmaya aykırıdır demek, hadiseye yine yalnız bir yandan bakmak olur ki biz bu hataya da düşmek istemiyoruz. İmdi hareket halindeki cismin gölgesinden hareket halinde iken, yani eşek yürürken faydalanan biri vardır ki eşek sürücüsü Mestan'dır.

ŞABAN - Doğru be.

MUHZIR - Sürücünün eşeğin solundan yürüdüğüne dikkat nazarlarını çekmek isterim. Eşek sürücüsü üstündeki berberin de gölgesinden faydalanarak hem yürümekte, hem hareket halindeki eşeğin gölgesinden kısmen de olsa faydalanmakta bulunmuştur.

ŞABAN - Zırnık bile vermem. Gölgemde çöplendiği için gel şimdi bakalım sen bir akçeyi elden.

MUHZIR - Hülâsa-i kelâm diyeceğim şu ki sayın YKK üyeleri, eşek seyir halinde iken gölgeden daha çok eşekçi faydalanmıştır. Berber ise güneşte pişmiştir. Öte yandan mola verdikleri zaman gölgeden berber faydalanmış, bu sefer eşekçi ise zarar görmüştür. Binâberin naçiz görüşüme nazaran kararın pata olarak tecelli etmesi hakkaniyete uygun olacaktır. *(Eliyle masaya vurur. Çıngırak düşer. Dava boyunca Mestan'la Şaban durum kendilerine uygun göründükçe sevinecek ve yerineceklerdir. Konuşması sırasında kadılar uyurlar. Bir kadın seyirci yün örer, sakız çiğner. Bir başka seyirci çocuğunu kucağında sallar. Muhzır tarafların birine meyleder görününce "yuh rüşvet almış" gibi yahut da "Güllübahar'la halvet olmuş" gibi laflar duyulur.)*

MÜBAŞİR - Susalım. Karar tefhim ediliyor.

3. KADI -Yüce Abdalya kanunları
Adına,
Ulus adına,
Ulusal birlik adına,
Yargılama
Yetkisi ile
Yükümlü
Yüksek
YKK
Kadılar Kurulu Katı
Yargısını ilân ediyor

Gereği düşünüldü:
Doluya kondu
Olmadı,
Boşa kondu
Dolmadı.

Sayın
Muhzırın
Savunması da
Saygıyla
Nazarı itibara alındı.

İki yanın
Belgeleri

Tartıldılar
İbre oynamadı
Pata kaldılar.

Eşek gölge lotusuna
Oynayanlar
Şimdilik kazandılar

Bu durumda
Yine Abdalya kanunları
Adına,
Ulus adına,
Ulusal birlik adına,
Yargılama
Yetkisi ile
Yükümlü
YKK
Kadılar Kurulu Katı
Davayı YYM'ye
Havale eyledi
Of be!

ŞABAN - Öp babanın elini. Haydi be sen de, ben de bir sonuca varacak sandımdı.

MESTAN - Aval aleyhisselam ne olacak?

ŞABAN - Olduğundan bulduğundan diye hep olduğu yerde dönüyor kaşalot, ne olacak.

ORTADAKİ - Muhzıra hakaret ediyorsunuz.

MESTAN - Ediyoruz be, ne olmuş yani?

MUHZIR - Başkanlığa da hakaret ediyorlar.

ŞABAN - Ne şiş yansın ne kebab, böyle muhakeme mi olurmuş.

SAĞDAKİ - Mahkemeye de hakaret ediyorlar.

ORTADAKİ - Kalkınız. *(Sağdaki soldaki de kalkarlar.)* Ve bu iki şapşalın da tevkifine karar verildi. Götürün bunları hapise.

(Mübaşir gelir, bunları götürür.)

ABİD - Sevgili arkadaşım.

ZAHİD - Buyur benim can yoldaşım.

ABİD - Davanın içinden YKK'da çıkamadı.

ZAHİD - İstediğimiz de bu değil mi zaten.

ABİD - Şimdi iş YYM'ye kaldı.

ZAHİD - İmdi ne edip edip elimizdeki basını velveleye verip bunu kamu efkârına mal etmeli.

ABİD - Ki halkın karışsın aklı.

ZAHİD - Ki muzır fikirleri düşünmeye kalmasın vakti.

ABİD - Ki böylece oyalansın çarçur meselelerle...

ZAHİD - Ki büyük davalara karşı uyanmasın.

ABİD - Ki kazancımız devam etsin.

ABİD – ZAHİD - Hah ha ha...

ZAHİD - Ey sevgili arkadaşım.

ABİD - Buyur benim kader yoldaşım.

ZAHİD - Bu yaz yazlığa nereye niyet?

ABİD - İsviçre'yi düşündüm eğer olursa kısmet.

ZAHİD - Geçen yaz ne eğlenmiştik St. Moritz'de.

ABİD - Maaaile.

ABİD – ZAHİD - Ha ha ha...

ZAHİD - Tröstünüz bir gazete daha satın almış diyorlar.

ABİD - İki rotatif getirdik Saasan'dan.

ZAHİD - Oh oh biz de haftalık bir magazin daha çıkartacağız yakında.

ABİD - Bir ülkede ne kadar magazin çıkarsa kültüre o kadar hizmet olur. Çıkartın ya çıkartın. Kültüre hizmet olur.

ZAHİD - Kleopatra'nın yatak odası hatıraları tefrikasına bayıldım. Daha devam edecek mi?

ABİD - Ne yaparsınız, halk efkârını oyalamak gerek. Siz de Zehir Hafiye Ebu Mansur tefrikasına başlıyormuşsunuz.

ZAHİD - Ayrıca spor kısmını da üç sahifeye çıkardık. Deve güreşlerine daha fazla yer vereceğiz.

ABİD - Bizim magazin sahifesinde yaptığımız hamleye ne buyrulur? Rakkase Benli Nergis'in üç renkli çıplak ofset resmi çok beğenildi.

ZAHİD - Gördüm. Çarşıda her dükkânda çerçeveleyip asmışlar.

ABİD - Bizim en büyük gelirimiz resmi ilanlardan.

ZAHİD - Bizim de öyle.

ABİD - Kuzum, General Saasan Elektrikten ne kadar alıyorsunuz?

ZAHİD - Sahifesine 20 dinar. Ya siz Yezdanyen Petrolden?

ABİD - 30 dinar. "Güneş Batar Gülten Doğar, Gülten Mumlarını Kullanınız"dan 20 dinar.

ZAHİD - Gerek iç reklâm, gerek dış reklâm tirajla artıp tirajla eksiliyor.

ABİD - Tirajı artırmak gerek.

ZAHİD - Bir fikrim var arkadaşım.

ABİD - Söyle bakalım can yoldaşım.

ZAHİD - Şu gölge eşek işine din adamlarını da karıştırsak.

ABİD - Yani tarikatları kızıştırsak... Parlak buluş. Pilavi tarikatının şeyhi amcamla süt kardeşi olur.

ZAHİD - Hoşafi tarikatının eşi Ebu Muzaffer Mukaffe de bizim hanımın yeğeninin amcazadesi.

ABİD – ZAHİD - Ha ha ha.

ZAHİD - Sevgili arkadaşım.

ABİD - Buyur benim can yoldaşım.

ZAHİD - Siyasi fırkaları da birbirlerine karıştırsak.

ABİD - Bu daha parlak bir buluş.

ZAHİD - Halveti Fırkasının önderi genel başkan seçilirken seçmenlere biraz para oynamıştık.

ABİD - Yani Tosun Tittara'ya.

ZAHİD - Evet Tosun Tittara'ya.

ABİD - Sohbeti fırkasının önderi de bizim tröstün eski umum müdürlerindendi. Elimizde büyüdü sayılır.

ZAHİD - Yani Toraman Tattara.

ABİD - Evet Toraman Tattara.

ZAHİD - Fırkalar bir kızıştı mı? İşimiz işdir.

ABİD - İşimiz iş.

ZAHİD - Gazetelerimizin tirajı birdenbire artar.

ABİD - Tiraj artınca kesemiz dolar. Abdalya ikiye bölünür.

ZAHİD - Ah keski keski.

ABİD - Ah keski keski.

ZAHİD - O zaman meydanlar kurulur. Davullar vurulur.

ABİD - Bir savaş havası yaratılır.

ZAHİD - Ah keski keski.

ABİD - İş bu kerteye gelince işimiz işdir.

ZAHİD - İşimiz iş.

ABİD - Bizim mızrak, zırh, kalkan fabrikalarımız üç mislini istihsale geçer o zaman.

ZAHİD - Bizim at, deve, katır ahırlarımız toptan orduya çalışır o zaman.

ABİD - Hayat harp demektir. Zafer onu hak edenlerindir.

ZAHİD - Para kazanmasını bilenlerindir.

ABİD - Ha ha ha.

ZAHİD - Yaşasın. Bu kadar sıhhatli bir toplumda bu kadar güzel kurulu bir dünyada refah ortamında ozanın saçtığı mikroplar tutar mı artık?

ABİD - Ne münasebet.

ZAHİD - Ha ha ha.

(Ellerini ovuştururlar.)

(İkisi de ellerine birer filit tulumbası alır, bununla havayı pompalayarak şu şarkıyı söylerler,)

EEEE
EEEE
Uyusun millet ninni
Büyüsün millet ninni

Dandini dandini
Dasdana
Danalar girmiş
Bostana

Hiç ürkütme
Danayı
Bırak yesin
Lahanayı

(Tekrar)

Dana
Bizim
Dostumuz
Bize
Yardımlar
Yapar
Yardımların bedeli
Halkın sırtından çıkar.
Dandini dandini
Danalı bebek
Hiç kafa yormaz.
Tayalı bebek.

Sen hiç üzme kendini
İşleri bizlere bırak.
Karnecinin dediği gibi
Düşünme hiç keyfine bak

EEEE
Uyusun millet ninni
Büyüsün millet ninni

(Göbek atarak oynamaya başlarlar, perde iner.)

ÜÇÜNCÜ PERDE

SOHBETİ FIRKASI GENEL MERKEZİ

(Tattara'nın Bürosu)

TATTARA - Ya öyle mi demiş... O bastı bacak, o süt çalığı, o tekne kazıntısı, o Tosun Tittara demek gölgeyi tutmuş, öyleyse biz eşekten yanayız. Hadisenin ne olduğunu henüz bilmiyorum. Velakin mademki iktidardaki Halveti Fırkası eşekçileri tutuyor. Biz buna kırmızı oy vereceğiz. Gölgecileri tutacağız. Derhal yazın. Stenoyu çağırın. Şu andan itibaren Sohbeti Partisi lideri olarak fırkamızın bütün il, ilçe, ocak, bucak teşkilatı ile Tosun Tittara'nın Halveti Fırkasına karşı cephe almış bulunuyoruz. İmza Toraman Tartara.

(Tittara'nın Bürosu)

TİTTARA - Ya demek maskelerini tamamen attılar. Seçimlerin yaklaşmasını cana minnet bilip meseleyi kızıştırmak istiyorlar. Mücadele istiyorlarsa pekâlâ. Hodri meydan! Ben bugüne kadar Halveti Fırkasının lideri Tosun Tittara olayım da bunun altında kalayım. Derhal meydanlar kurulsun, davullar dövülsün. Onlar gölgeci ise biz de eşekçiyiz arkadaşlar.

BİR ÜYE - Efendim Toraman Tattara'nın Fırkası gölgecileri tutuyor.

TİTTARA - Önemi yok şu halde biz de eşekçileri tutarız. Zaten böylesi de bize daha yakışır.

(Tattara'nın Bürosu)

TATTARA - Söyleyin o Tosun Tittara'ya, partisi bu seçimden sağ çıkar bellemesin.

(Tittara'nın Bürosu)

TİTTARA - Haber edin o Toraman Tattara'ya, seçimde onu bu gölge eşek yüzünden yerden yere vuracağımı bilsin.

(Bir Alan)

TATTARA - Sevgili arkadaşlar. Değerli vatandaşlar. Pek muhterem seçmenler. Bu günkü fırka yüksek idare kurulunun kararını sizlere iletmekle şeref duyarım. Bugünden itibaren fırkamızın Sohbeti adı Gölgeciler Fırkası olarak değerlendirilmiştir. Bir eli halkın nabzında, öbür eli halkın cebinde, gözü seçim sandığında. Daima en iyinin, en doğrunun, en gerçeğin yolunda yürüyen fırkamız seçimlere yeni adı, yeni programı ile kan değiştirmiş, büyük bir zindelik içinde girmektedir.

KORO - Yaşasın Gölgeciler.

KORO - Kahrolsun Eşekçiler.

(Bir üye fırka tabelasını yeniler.)

(Bir Alan)

TİTTARA - Muhterem seçmenler, aziz yurttaşlarım. Son günlerde karşı tarafın eşek gölge davasından faydalanıp yıpranan, iler tutar tarafı kalmayan prestijlerini bu yoldan tazeleme çabaları sonuç vermeyecektir. Her hareketleri, her yeni taktikleri bizim tarafımızdan aynı şekilde mukabele görecektir.

KORO - Yaşasın Eşekçiler.

KORO - Gölgecilere ölüm.

(Bir üye fırka tabelasını yeniler.)

ABİD - Artık cepheler iyice belirdi sevgili arkadaşım.

ZAHİD - Görüyorum, görüyorum benim kader yoldaşım.

BİR ÜYE - Saasanlar bizi tutuyor. Bu takkeleri fırkamıza onlar hediye etti.

BİR ÜYE - Yezdaniler bizi tutuyor, bu mintanları fırkamıza onlar hediye etti.

ABİD – ZAHİD - Oh oh tiraj artıyor.

BİR ÜYE - Gölgeci doğduk, Gölgeci öleceğiz.

BİR ÜYE - Eşekçiyiz. Eşekçiliğimizle iftihar ediyoruz.

ABİD – ZAHİD - Oh oh tiraj artıyor.

BİR ÜYE - Sen nerelisin?

BİR VATANDAŞ - Bilmem daha karar vermedim.

BİR ÜYE - Her vatandaş artık yönünü, cephesini belli etmelidir. Bugün her seçmen ya Eşekçi ya Gölgeci olmak zorundadır.

BİR ÜYE - Eşekçi fırkaya kırmızı oy.

BİR ÜYE - Gölgeci fırkaya kırmızı oy.

ABİD – ZAHİD - Oh oh tiraj artıyor.

BİR SES - Abdalya Şalgam Ekicileri Loncası, eşekler şalgam yediğinden Gölgecilerden yana.

BİR BAŞKA SES - Abdalya Üstüpü Toptancıları, idare heyetleri Pilavi olduğu için Eşekçilerden yana.

BİR SES - Abdalyalı Kalaycılar, Gölgecilere karşı tek bir saf olarak savaşacaklardır.

BİR BAŞKA SES - Abdalya Baytarları Birliği, tüm Gölgeci.

BİR SES - Ahırcılar Loncası, Eşekçilerden yana.

BİR SES - Tıbbi Ecza Sanayii Tröstü, Gölgecilerden yana.

ÇIĞIRTKAN - *(Elinde Made in Saasan markalı bir megafon, bir çığırtkan)* Yazıyor beyler, yazıyor. Abdalya Sabah Postası, Kleopatra'nın yatak hatıralarını, Zehir Hafiye Ebu Mansur'un hayatını yazıyor. Eşekçi Fırkasının programını yazıyor.

2. ÇIĞIRTKAN - *(Elinde Made in Yezdan markalı bir megafon, bir başka çığırtkan)* Yazıyor beyler, yazıyor. Abdalya Akşam Postası,

deve güreşi toto tahminlerini yazıyor. Ver bir akçe al bir milyon dinar piyangosunun kazanan numaralarını yazıyor. Pilavi Şeyhi Aygır Hocanın Hoşafiler tarafından satın alındığını yazıyor. Gölgecilerin programa kırmızı oy vereceğini yazıyor.

ABİD – ZAHİD - Oh oh tiraj artıyor.

1. ÇIĞIRTKAN - Yazıyor beyler, üçüncü baskı. Turizm Bakanının son demecini yazıyor. Bu eşek davası memleketi en büyük döviz kaynaklarından biri olan turist akınından mahrum etmiştir. Gölgeden para isteyen bir memlekete hangi turist gelir. Gölgecilerin milli gelire açtıkları bu rahneyi onların burnundan fitil fitil getireceğiz. Fiili sorumluluktan ne kadar uzak olduklarını bu vesile ile isbat etmiş bir fırkaya seçmenlerin oy vermeyeceği muhakkaktır.

(Üyeler pankartlar geçirirler.)

Abdalyalıyız
Pilaviyiz
Eşekçiyiz.

Abdalyalıyız
Hoşafiyiz.
Gölgeciyiz.

(Hapishane hücresi.)

ŞABAN – MESTAN - Ah ah...

ŞABAN - Ben aptallığıma ağlıyorum.

MESTAN - Ben saflığıma.

ŞABAN - Benim gözümde Boncuk tüter.

MESTAN - Benim de Güllübahar

ŞABAN - Senin kolun kırıksa benim de kanadım.

MESTAN - Yaylamız yok yurdumuz yok.

ŞABAN - Davarımız yok kurdumuz yok.

MESTAN - Varımız yoğumuz bitip tükendi.

ŞABAN - Karım da üste bana neler etti.

ŞABAN – MESTAN - Ah ah ah

ŞABAN - Nemize gerekti bizim. Dava rekabet.

MESTAN - Patron muyuz a mübarek.

ŞABAN - Ne geçti sonunda elimize.

MESTAN - Ne elimizde kaldı ne avucumuzda.

ŞABAN - Ne üstümüzde ne başımızda.

MESTAN - Benim her şeyim şu tabanı yarık iki ayağım.

ŞABAN - Eşek peşinde seğirtmek için.

MESTAN - Ozan ne doğru söylemiş meğer.

ŞABAN - Benim de şu nasırlı on parmağım.

MESTAN - Saç sakal tıraşı masaj için.

ŞABAN - Daha ne sen sor ne ben söyleyim.

MESTAN - Biz ne halt ettik Şaban.

ŞABAN - Biz dayak yoksuluyuz Mestan.

MESTAN - Bu gözyaşları bizi dert kardeşi yaptı.

(Birbirlerine sarılırlar.)

ŞABAN – MESTAN - Ah ah ah.

MESTAN - Bu yüzden millet de birbirine girdi.

ŞABAN - Mestan.

MESTAN - Buyur Şaban.

(Eşek anırır.)

ŞABAN - Aklıma bir şey geldi benim.

MESTAN - Çabuk söyle.

ŞABAN - Bütün bu olanlar neden oldu? Eşek ve gölgesi yüzünden.

MESTAN - Eşek ve gölgesi yüzünden mi?

ŞABAN - Elbette ya. Niye hapisteyiz? Niye kavga ettik davalı olduk? Eşek ve gölgesi yüzünden. Millet niye ikiye ayrıldı birbirini yiyor? Eşek ve gölgesi yüzünden. İhtilal olursa neden olacak? Eşek ve gölgesi yüzünden. Eşeği öldürmek gerek, eşek ölürse gölgesi de yok olur. *(Böbürlenir)* Nasıl işliyor kafa?

MESTAN - Öldürmek? Hayır. Bula bula bulduğun bu mu?

ŞABAN - Eşek hayatta kaldığı müddetçe bu böyle gider arkadaşım. Buradan çıkmak, hürriyete kavuşmak. İstiyorsak başka çaresi yok.

MESTAN - Nasıl öldürürüm ben kırk yıllık arkadaşımı? Kader yoldaşımı, Karakaçanımı? Yaz kış onunla, bunca yol teptik. Yokuşları ne güzel çıkardı. Yamaçları ne rahat inerdi. Ne güzel hızlanır, ne hoş tırısa geçerdi. Buna mukabil çok da az yerdi.

ŞABAN - İcabında fedakârlık gerek. Bırak edebiyatı, al şu bıçağı. Hadi marş marş. Tarih bunu şerefle kaydedecek.

MESTAN - *(Bıçağı alır)* Demek başka çare yok. Ne yapalım?

ŞABAN - Eşek öldü mü dava bitti. Abdalya sulha kavuşacak.

MESTAN - Ya bağırırsa?

ŞABAN - Kulaklarımızı tıkarız. *(Arkasından iter.)*

MESTAN - Peki, gidiyorum.

(Elleri titremektedir.)

(Şaban sesi duymamak için gözlerini kulaklarını kapar, köşeye büzülür. Mestan, ilerler eşeğe bakar, eşek de bir şeyler sezinlemiştir, onu süzer.)

MESTAN - Karakaçanım aziz arkadaşım. Kusuruma bakma. Elim varmıyor ama başka çare yok....muş diyorlar. Hakkını helal et.

(Gider tutar okşar, eşek anırır.)

ŞABAN - Öldürüyor.

MESTAN - *(Bıçağı atar sarılır, ağlayarak öpmeye başlar. Eşek daha yüksek anırır.)*

ŞABAN - Can çekişiyor. Sustu. Öldü. *(Mestan'a)* Çok ızdırap çekmedi ya.

MESTAN - *(Hıçkırır.)*

ŞABAN - İyi bok yediniz. Yufka yürekli sen de, duygusal şapşal sen de. Ver şu bıçağı bana. Kendi kaderine ağlamıyorsun da eşek için ağlıyorsun ha. Ben onu şimdi bir öldürürüm, haberi bile olmaz. Ben insanım ulan, kainatın kralı. Kazları, inekleri, filleri ve köstebekleri emrime almışım.

MESTAN - Eyvah öldürecek.

ŞABAN - Tabii ya ne zannettin. Gerektiğinde kan dökülecek ha ha...

(Mestan kenara çekilir, gözlerini kulaklarını kapar.)

MESTAN - Aman canını acıtmadan öldür ne olur.

ŞABAN - Merak etme sen.

MESTAN - Haberi de olmasın kendinin.

(Şaban gider. Eşek ona en tatlı munis ve masum bakışı ile bakar. Şaban bıçağı kaldırır. Ama kolu yavaş yavaş düşer. Gözleri yaşarmıştır. Yaşını siler.)

MESTAN - Oldu mu? Oldu mu? Amma da usta kasapmış, hiç ses çıkartmadı. Oldu mu?

ŞABAN - Olmadı.

MESTAN - *(Gözlerini açar.)* Neden?

ŞABAN - Gözleri.... Bana baktı. Islak, munis, insanların bakamayacağı kadar candan ve zavallı bir bakışla baktı.

MESTAN - Bakar elbet. Bir de kainatın kralı imişsin, yok şuymuşsun diye böbürleniyordun. Asıl duygusal sensin.

ŞABAN - Hakkın var. Kendimizi şefkate bırakırsak sonunda biz zararlı çıkarız. Bize acıyan var mı ulan?

MESTAN - Yok.

ŞABAN - Öyleyse biz de acımayacağız. Karar gerçekleşmeli. Hemen burda, şimdi.

MESTAN - Ya ıslak gözleri?

ŞABAN - Gözlerini bağlarız.

MESTAN - Güzel fikir.

ŞABAN - Ver şu mendilini. *(Eşeğin gözünü bağlarlar.)* Gel şimdi beraber.

(Birlikte bıçağı tutar yaklaşırlar, eşek kuyruğunu oynatır. Yine merhamete gelir birbirlerine bakarlar.)

ŞABAN - MESTAN - Olmayacak.

ŞABAN - MESTAN - Yapamayacağız.

MESTAN - Nedir bu gürültüler

ŞABAN - Birileri geliyor

MÜBAŞİR - *(Girer)* Hadi yürüyün, YYM'ne götüreceğiz sizi.

(Alır götürürler.)

YÜCE YÜZLER MECLİSİ

TATTARA - Dört aydır Abdalya efkârı umumiyesinin bir numaralı meselesi halini alan bu gölge davası, iç hayatınızın bir röntgeni olmuştur arkadaşlar. Bu röntgen neler göstermiyor neler. İktidar fırkasının yanı Halvetilerin...

EŞEKÇİ ÜYE - Fırkanın adı çoktan değişti. Eşekçi oldu.

TATTARA - Peki Eşekçilerin yani hayatımızı, yaşayış standardımızı eşekleştirmek isteyenlerin.

EŞEKÇİ ÜYE - Demagoji yapma.

REİS - Hatibe müdahale etmeyin efendim.

TATTARA - Çanak tuttun. Kaşındın, mecbur oldum Mennan bey. Neyse biz konumuza dönelim. Önümdeki torbada neler var neler. Sadece bir tanesini alalım isterseniz. Rakiplerimizin hangi metodlarla çalıştığını göstermeye yeter.

ÜYE - Muhzır beyin acaip müdafaası, günlük gazeteleri, dedikodu dergilerini olduğu kadar elbet sizleri de hayrete düşürmüş olsa gerektir. Hak tamamen Eşekçilerden, yani bizden yana iken davayı beraberliğe götürüp tatlıya bağlamak isteyişinin nedenlerini hiç düşündünüz mü acaba?

Savcı beyimizin komşuları çamaşırcı Sadberg, boyacı Sabire ve kalaycı Rıza'nın karısı Şadiye garip bir tesadüf o gece yansını bir saat geçe pencerelerden taşan şuh kadın kahkahaları duymuşlar. Dedikodu dergileri ve günlük gazetelerin imâ edip de ismini vermeye çekindikleri bu ismi, dokunulmazlığıma dayanarak şimdi yüksek meclise ve bütün dünyaya ifşa ediyorum arkadaşlar, bu genç ve şuh kadın.

GÖLGECİ ÜYE - Söylesene kardeşim.

TATTARA - Bu genç ve şuh kadın eşeğin gölgesi için fırkamıza yönelen büyük hücumlara sebep olan eşek sürücüsünün karısı Güllübahar'dan başkası değildir.

EŞEKÇİ ÜYE - Yalan.

TİTTARA - Olamaz.

TATTARA - Muhzır kızardı. Kocası da utançtan yüzünü kapadı.

EŞEKÇİ ÜYE - Haaayır.

GÖLGECİ ÜYE - Eveeett. Şahitler var.

TATTARA - Mamafih sayın Muhzır mazurdurlar. Çünkü ceylan gibi körpe bir kadın bacağına mukavemet edememekle kendilerini suçlayamayız. Değil mi ki fettane koskoca Pilavi tarikatı şeyhini de aynı metodlarla baştan çıkarmasını bilmiştir.

GÖLGECİ ÜYE - Nasıl, çabuk anlat.

TATTARA - Çünkü Güllübahar aynı gece, bir saat önce şeyh efendiyi ziyaret edip onunla da uzun boylu kalmıştır.

GÖLGECİ ÜYE - Şimdi koca Pilavi şeyhinin neden Hoşafi kesildiği kolayca anlaşılıyor.

BİR ADAM - Karı üryan üryan kaç kapının ipini çekmiş.

2. ADAM - Kolay mı kardeşim hakkını aramak.

TATTARA - Sorarım size. Adalet mekanizmasına, yüksek şeyhler katına böyle metodlarla etki yapmaya kalkmak zorunluğuna neden ihtiyaç duymuşlardır? Haklı olduklarından mı? Elbette ki değil. Haksız olduklarını bildiklerinden.

EŞEKÇİ ÜYE - Ne yaptınız, bir insanın hayatını mahvettiğimizin, bir yuvayı yıktığımızın farkında değil misiniz?

TATTARA - Yurt bir ahlak uçurumuna sürüklenirken arada bir karınca yuvası ezilmiş umurum bile değil. Ben şahıslarla uğraşmıyorum efendi. Ben Eşekçi Fırkanın hak kazanmak uğruna karşı tarafı yıpratmak için ne kadar hayasızca uçkur yollarına başvurduğunu efkârı umumiye önünde teşhir etmek istiyorum. Hazır devlet radyosunun mikrofonu açık iken bunu buradan bütün vatandaşlara duyuruyorum işte. Tosun Tittara ve onun Eşekçiler takımı işte böyle sorumsuz ve ahlaksız bir takımdır. Seçimlerden önce bunu bütün milletin bilmesinde fayda vardır.

REİS - Söz, Eşekçiler Fırkası süper lideri Tosun Tittara'nındır.

TİTTARA - İktidar hırsı anlaşılan dostlarımızın muhayyelelerini de çarpıtmış, hafızalarını da şaşırtmış.

Burada neler işittik. Bu konuşmalar her evde dinleniyor. Okul başında çocuklar, genç kızlar da bunları işitiyor. Bunu bildiği halde dostum Toraman Tartara hiç çekinmeden önümüzde koca adaletin mümessili bir yüksek memuru, sayın Muhzır'ı ve yüksek bir şeyh efendi hazretlerini kolayca çamura buladılar. Ayrıca Abdalya'nın ahlak sembolü gelmişinin geleceğinin

bekçisi iffet timsali bir ev kadınına yüce meclis kürsüsünde en adi ithamlarda bulunuldu. Bize ille bir yerden kara sürmek hırsı gözlerini o kadar bürümüş ki artık hiçbir şey onları durduramıyor. Burunlarını herkesin yorganının altına dahi sokmaya cesaret edebiliyorlar. Zavallı vatanım Abdalya sen ahlaken bu kadar düşecek mi idin?

GÖLGECİ ÜYE - Edebiyat yapma kısa kes.

REİS - Müdahale etmeyin efendim.

GÖLGECİ ÜYE - Ahlak düştü ise sizin zamanınızda düştü.

TİTTARA - Bir defa biz iktidara geldiğimizde Abdalya'da genel ev sayısı 245 iken bugün 241'e inmiş bulunmaktadır. Serbest çalışan fahişelerin sayısı iktidarımız boyunca 13.500'den 11.300'e düşmüştür.

TATTARA - Tıraşı keselim.

REİS - Sadede gelelim.

TİTTARA - Gelelim. Karşı taraf bir pervasız iftira ve ihtiras fırtınası içinde her şeyi çamura bulamak istemektedir. Karılarımızı, analarımızı ve kardeşlerimizi, genç kızlarımızı böyle ulu orta şaibelerle lekelemeye kalkmak kadar tehlikeli bir tutum düşünülemez. Çünkü şüphe, önünde sonunda şüphelenilen insanı tahrik eder. Madem şüphe altındayım o halde yapayım da boşuna töhmet altında kalmayım fikrine götürebilir.

REİS - Kese keselim.

TİTTARA - Kısaca şunu söylemek istiyorum. Muarızlarımız biri kadın, biri erkek iki kişi arasındaki bir konuşmanın ille cinsel bir mecrada sonuçlanması gerektiği kanaatindedirler.

GÖLGECİ ÜYE - Gecenin ilerlemiş saatinde.

TİTTARA - Gecenin ilerlemiş saatinde de olsa.

TATTARA - Yarı üryan şuh bir kadınla.

TİTTARA - Öyle de olsa. Biri erkek, biri dişi iki insan arasında efendi efendi bir konuşmanın, bir dertleşmenin, bir müşaverenin imkânsızlığını iddia edecek kadar gerici mi olduk yoksa arkadaşlar. Bu durumda bir erkek ille karşısındaki kadının eteğine mi saldırır sizce.

BİR ADAM - Lüzum yok saldırmaya kadın zaten çıplakmış.

TİTTARA - Yazıklar olsun size arkadaşlar. Herkesi dört tarafta firik atışından biliyoruz.

GÖLGECİ ÜYE - Senin kızgın boğa olmadığını karının dört tarafta firik atışından biliyoruz.

REİS - Susalım efendim.

TİTTARA - Cevap vereceğim.

REİS - Vermeyeceksiniz efendim.

TİTTARA - Sataşıldı efendim.

TATTARA - Her karına sataşana cevap versen fırka şefliğine vakit bulamazdın Tittara.

EŞEKÇİ ÜYE - Hakaret vaki oldu.

REİS - Salonu terk ediniz.

TİTTARA - Aynen zapta geçsin. Söz hiçbir zaman bu kadar ayağa düşmemişti.

TATTARA - *(Ayağa fırlar)* Karşı hakaret vaki oldu.

REİS - Ödeştiniz, oturun.

TİTTARA VE TATTARA - Oturalım.

TİTTARA - Teessüf ederim. Sizlere de muhayyilelerinizi bu sapık düşüncelerden arındırmanızı dilerim. Bu kafa ile hükümet edilemez arkadaşlar. Bunların aslı faslı yoktur. Benli Nergis adında bir rakkasenin uydurmalarıdır.

GÖLGECİ ÜYE - Benli Nergis sanatkârdır. Sanatına hakaret edemezsin.

EŞEKÇİ ÜYE - Benli Nergis bir sosyete fahişesidir. Biz sanatçılara değer veririz. Sanatçılar bizi, Eşekçileri tutuyorlar.

GÖLGECİ ÜYE - Biz sanata önem vermiyor muyuz?

EŞEKÇİ ÜYE - Bizim dinimizle, mukaddesatımızla, milli mefahirimizle, dünya görüşümüzle alay ediliyor. Mantık ve hukuk kisvesine bürünüp konuşuyorlar. Ama asıl gayeleri nedir, gözümüzden kaçmıyor. Kimsenin gözünden kaçmıyor. İktidarın niyeti şimdi bu gölgeyi basamak yapıp halk nezdinde kaybettikleri sempatiyi kazanmak. Bu bir gölge eşek davası değildir. Bu düpedüz bir iktidar muhalefet savaşıdır. Haydi ileri...

(Kurye gelir.)

TİTTARA - Bir dakika. Başkentte bulunan kardeş Saasan Devleti Başkanı Kokarno'nun eşek gölge meselesi hakkındaki görüşüne şu anda muttali olmuş bulunuyoruz.

GÖLGECİ ÜYE - Bize ne Kokarno'nun görüşünden.

TİTTARA - Kokarno Hazretleri iki kardeş milletin dostane münasebetleri bakımından Saasan hükümetinin Eşekçileri tuttuğunu bildirmiş bulunuyor.

GÖLGECİ ÜYE - Vay canına. Benli Nergis herifi tuşa getirmiş.

TATTARA - Madem Saasan devletinin görüşü bildirildi. Biz de şimdi Yezdan devletinin bu konudaki görüşünü açıklayabiliriz.

TİTTARA - Yezdan devleti iç işlerimize müdahale edemez.

TATTARA - Saasan devleti ediyor ya.

GÖLGECİ ÜYE - İçi dışı kaldı mı birader? İçli dışlı olduk artık.

BAŞKAN - Susalım.

TATTARA - Konuşacağım.

BAŞKAN - Söz vermiyorum.

(Bu sırada üyelerden biri ayakkabısını çıkarıp Tittara'nın ağzına doğru fırlatır. Tittara ıslık çalar.)

TATTARA - Demek iş yumruğa biniyor.

BİR EVVELKİ - Pehlivan Behbut önce gelsin çabuk.

BİR GÖLGECİ - Cebbar'a haber edin.

(İki iri kıyım üye yağlı güreş pehlivanı gibi sahaya çıkar, el ense çekip peşreve başlarlar. Üyeler onları kızıştırırken kapışırlar. İki üye Fransız boksu tarzında karşılaşırken iki üye cetvellerle düelloya başlar. Bir üye boğa gibi gerilip hücum etmekte, karşısındaki bir manto ile boğa güreşçisi gibi bu hücumları boşa çıkarmaktadır. Kısa boylu bir Gölgeci iri iri Eşekçileri zisu zitsu numaraları ile yere serer.)

OZAN - Öyle çığ gibi aldı yürüdü ki mesele, mesele de vurabilirsen vur, durdurabilirsen durdur.

1. ADAM - Gittikçe azıttı dava
İş inada bindi.
İkiye bölündü Abdalya
İki taraf birbirine girdi
Bir yanda Gölgeciler
Öte yanda Eşekçiler.

ABİD - İşimiz iş.

ZAHİD - İşimiz iş.

2. ADAM - Tarafsız olanlar yok mu diyeceksiniz
Önce vardı ama
Halk zorladı.
Sonunda bu topyekûn delilik her yanı,
Her ocağı sardı.

3. ADAM - Bir köylünün
Başkası ile
Arsa nizası mı var,
Bir soyun öbürü ile
Kan davası.

Biri Eşekçi oldu,
Öbürü Gölgeci.

4. ADAM - Anlaşamayan evlilere
İş çıktı
Kocası Eşekçi ise
Karı Gölgeci kesildi.
Ana baba Gölgecileri tutar
Çocuklar tersine Eşekçileri.

5. ADAM - Kaynanalar Eşekçi
Gelinler tüm Gölgeci
Yeşilay Eşekçi
Meyhaneciler tüm Gölgeci.

6. ADAM - Son süratle dönüyordu
Rotatifler
Dört yanı karıştırıyordu
Çığırtkanlar münadiler.

ABİD - İşimiz iş.

ZAHİD - İşimiz iş.

1. ADAM - Gölgeci parti
Meclis Grubu
Anayasaya
Gölge üzerine
Bir madde koydurmaya
Kalkıştı.

2. ADAM - Eşekçi parti
Meclis Grubu
Hemen karşı koydu.

3. ADAM - Anayasa
Komisyonu
Toplantıya
Çağırıldı.

4. ADAM - İş büyüdü
Kulis
Faaliyeti
Aldı yürüdü.

5. ADAM - Bazıları
Referandum
İstedi,
Bazıları
Güvenoyu
Diye diretti.

Partiler
Transfere
Hız verdi,
Eşekçiler
Gölgecilerden
18 mebusu
Ayarttı.
Gölgeciler
On bir kişi

Kaytardı

1. ADAM - Bu dava memleket mukadderatını tayin edecektir.

2. ADAM - Çağdaş uygarlık
Yolunda mı yürüyeceğiz,
Yoksa mağara devrine mi döneceğiz?
Dananın kuyruğu burada kopacaktır
Arkadaşlar.

3. ADAM - Doğru çıktı
İki ahbabın
Hesabı
Her tarafta, kahvede, evde,
Meydanda, sokakta
Tartışmanın
Kavganın
Bini bir para.

1. KORO - Çok güzel bıçaklarımız var.

2. KORO - Lübnan meşesinden mızraklarımız.

1. KORO - Güzel kalkanlarımız.

2. KORO - Enfes matraklarımız.

ABİD - İşimiz iş.

ZAHİD - İşimiz iş.

OZAN - Oldu ağaların
İstediği
Büyüdü
Kavga, arbede.
Tirajdan
Kazandılar,
Silahtan
Kazandılar
Doldurdular
Küplerini.

MESTAN - Gel bir akçeyi elden.

ŞABAN - Zırnık bile vermem.

B. YARGIÇ - Kelâmda aslolan manayı hakikidir. Şek ile yakin zail olamaz.

SOL YARGIÇ - İçtihad içtihad ile nakzolunmaz.

TATTARA - Ben Toraman Tartara, bana ha? Gölgecilere ölüm.

BİR GÖLGECİ - Gölgeciliğe canımız feda.

BİR EŞEKÇİ - Eşekçilik, için son kanımızı akıtmaya hazırız elveda.

OZAN - Sonunda Abid ile Zahid ağa kazanacaklarını kazanmıştılar. Küplerini Karakaçana yükletip tuttular yolu. Abdalya'dan ayrıldılar. Başka aptallar aramaya gittiler.

(Zahid ile Abid Karakaçanın arkasındaki bir römorka altın dolu küplerini korlar. Kendileri de üstüne biner uzaklaşırlar.)

1. ADAM - Mahkemeler basıldı
Hapishaneler basıldı
Tımarhaneler basıldı

2. ADAM - Hoşafiler Pilavilerin
Pilaviler Hoşafilerin
Tekkesini yaktı

OZAN - Neden
Bir gölge için
Eşeğin gölgesi
Mahkemeyi
YKK'yı
YYM'yi
derken
Aldı içine
Tüm
Abdalya'yı
İnsan
Şuurunu
Aklını

Bu daha
Niceyedek
Bu minval üzre

(Gidenleri işaret eder)

Gidecek
Niceyedek onları ihya etmek için
Birbirine girecek

Millet
Niceyedek
Mugalata
Ivız zıvar
Gerçekleri
Gölgeleyecek

Şu hale bakın
Bir yanda yeşil takkeliler
Bir yanda sarı gömlekliler
Bir yanda Saasan sermayesi
Öte yanda Yezdan

Burda Pilaviler
Orda Hoşafiler
Burda Eşekçiler

Orda Gölgeciler

Hani nerde ışıkçılar
Hani nerde ışıkçılar

Yedi günün biri salı
Kesme bindiğin dalı
Dinle de bak ibret al
Bu geceki masalı

Ne maval ne martaval
İşitilmedik bir masal

OZAN - Böyle biter masalımız
Onlar ermiş muradına
Biz.... Çıkalım kerevetine

Ve kafa kafaya
Verip düşünelim
Bir çözüm bulalım bu
Derde.

SON

SÖZLÜK

A

Âdet mutterit ya da galip oldukta muteberdir.... : Gelenek düzgün ya da üstün olduğunda geçerlidir.
Affınıza mağruren ..... : Affınıza sığınarak
Âhir ..... : Son, sonraki
Ahkâm..... : Hükümler, yargılar
Aksam..... : Kısımlar, bölümler
Alâme innas..... : Herkesin gözü önünde
Âlem-i mânâ..... : Varlıklar dünyası
Amik..... : Derin
Âmme davası..... : Kamu davası
Ariz..... : Geniş
Ariz amik..... : Enine boyuna
Asuman..... : Gökyüzü
Atf-ı nazar ..... : Bakış, bakma
Avam..... : Halk, toplum aşağı tabakası
Azamet..... : Büyüklük

B

Bâtıl olmak..... : Doğru ve gerçeğe aykırı olmak
Beliğ..... :Düzgün ve sanatlı anlatım, açık, anlaşılır
Bilâbedel..... : Bedelsiz, karşılıksız, parasız
Binâberin..... : Bunun üzerine
Binanâlazalik - (bina-nâlazalik)..... : Bununla birlikte, bunun üzerine
Bir şey bâtıl oldukta zımnındaki şey de bâtıl olur: Bir şey boş (yalan, yanlış) olunca içeriği de bâtıl olur, bir şey geçersiz ise o şeyin gizlediği anlam da geçersiz olur.

C

Canip ..... : Taraf, yön
Celbetmek..... : Çekmek, kendine çekmek
Celb-i menafi de defi mefasitten evlâ tutulamaz: Yararlanmaya yönelmek kötülükleri (zararları) savmaktan öncelikli tutulamaz.
Cemetmek ..... : Toplamak, bir araya getirmek
Cevaz..... : Olurluk, izin
Cüz ..... : Parça, bölük
Cüz'ü küle farzetmek icabeder ..... : Parçayı bütüne bağlamak gerekir, parçayı bütüne ait olarak görmek gerekir

D

Devâsâ..... : Dev gibi, iri yarı
Devran ..... : Zaman, devir

E

Effekt (effecte) ..... : Işık düzeni, sahneleme düzeni
Efkârı umumiye..... : Kamu düşünceleri, kamunun fikirleri, kamuoyu
Eşraf ..... : İleri gelenler
Evleviyet ..... : Öncelik
Ehveni şer..... : Kötülüğün en zararsızı
Elfaz ve mebaniye değildir..... : Sözler ve kullanış biçimleri değildir

F

Fazilet ..... : Değer, iyi ahlâk
Ferşi eyvan ..... : Büyük salonu döşeme
Ferşetmek..... : Döşemek
Fütur getirmek..... : Usanmak, usanç getirmek, sezmek

H

Hacamat ..... : Sünnet
Hafızı Mecelle ..... : Mecelle hafızı, Mecelleyi ezberlemiş kişi
Hakkaniyet..... : Doğruluk, adalet
Hakk-ı kelâm..... : Söz hakkı, söz sırası
Halvet olmak..... : Tenhaya çekilmek, tenha yerde görüşmek
Halvet? (Halvetiye) ..... : İbadet ve törenlerini tenhada yapan tarikat
Hall-ü fasletmek..... : Çözümlemek ve kesin olarak bitirmek
Harami ..... : Yol kesen, haydut
Hata-ı âlâ hilâfil kıyas sabit olan şey makûsunaleyh olamaz: karşılaştırılarak varılan sonuç büyük de olsa aksi düşünülemez
Havayı nesimî..... : Solunuma yarar hava
Haya etmek..... : Utanmak
Herif-i nâşerif ..... : Soysuz adam
Hıfzetmek..... : Ezberlemek, akılda tutmak
Hicap duymak..... : Utanmak, utanma duygusu duymak
Hitabet ..... : Güzel söz söyleme
Hülasa-i kelâm..... : Özetle, sözü kısa kesme

I - İ

Itri sahi ..... : Kokulu bir çiçek
İcrayı adalet etmek ..... : Adalet yapmak, adalet konusunda çalışmak
İçtihad içtihad ile nakzolunamaz..... : Fikir birliği başka bir fikir birliği ile bozulamaz.
İçtihat ..... : Hukuk alanında fikir (karar) birliği
İfadat..... : İfadeler
İfşa etmek ..... : Açıklamak, gizli bir şeyi açıklamak
İkame etmek ..... : Yerine koymak, ortaya koymak
İkame edilen dava geri alınamaz..... : Açılan dava geri alınamaz
İstiare ..... : Ödünç alma
İstida ..... : Dilekçe
İstidal etmek..... : Hazırlanmak
İstihzan etmek..... : Soruşturmak
İstihzar etmek ..... : Huzura getirmek
İstilâm etmek..... : Bilgi edinmek için yüksek makama sormak
İrca etmek..... : Geri çekmek, indirgemek
İstitraten ..... : Söz sırası gelmişken, asıl konudan olmayıp söz sırası gelmişken söyleme
İllevelâkin şek ile yakin zail olmaz ..... : İlle velâkin kuşku ile gerçek ortadan kalkamaz
İma etmek..... : açıktan olmayarak anlatmak, işaretle anlatmak
İş-i nûş ..... : Yiyip içme
İtham etmek..... : Suçlamak
İtilâf ..... : Anlaşma, uyuşma
İstihsan etmek..... : Güzel bulmak

K

Kafdağı ..... : Masallarda yer alan bir dağ, Kafkas Dağı
Kamed ..... : Boy
Karneci..... : Dale Carnegy
Kaspanik (kaspanak, kaspenek)..... : Zorla

Kelâm..... : Söz, lakırdı
Kelâmda aslolan mânâ-yı hakikidir..... : Sözde aslolan gerçek anlamdır
Kelâmda hakiki müteazzir oldukta mecaza gidilir:Sözde gerçek tam özürlü olunca benzetmeye (benzetme yolu ile başka anlama) gidilir, sözcük tam anlamında kullanılmamış ise benzetmeye gidilir
Karar tefhim etmek ..... : Karar açıklamak, kararı bildirmek
Kırklar ..... : Müslümanlıkta ermiş kabul edilen kırk kişi
Kuyudat..... : Kayıtlar
Kuut etmek (kuud etmek) ..... :Oturmak
Kül..... : Bütün, parçaların bütünü
Külfet nimete ve nimet de külfete tabidir ..... : Zorlu iş iyiliğe ve iyilik de zorluluğa bağlıdır

L

Laklakaperdâz ..... : Anlamsız sözler eden, kuru gürültü yapan

M

Maaile ..... : Bütün aile, bütün aile ile birlikte
Madde-i mahsusa..... : Özel madde, konuya ilişkin madde, yasa maddesi
Mağruren ..... : Güvenerek, inanarak
Mânâ..... : Anlam
Mânâ-yı hakikimuteazzır oldukta mecaza gidilir: Gerçek anlam özürlü olunca benzetmeye gidilir
Mâni zail oldukça memnu avdet eder..... : engel ortadan kalkınca yasak yeniden başlar
Maruzat..... : Küçükten büyüğe yapılan bildiriler
Matrak..... : Bir tür değnek, talimci şişi
Mazur..... : Özürlü, özrü olan
Mecaz ..... : gerçek anlamda kullanılmayıp benzerlik ve benzetme ile başka bir anlamda kullanılan sözcük
Mecelle ..... : Fıkıhtan yeni yaşama uygulanmış medenî kanun bölümleri
Mefahir..... : Övünülecek şeyler
Mehil ..... : Süre
Meşekkat ..... : Güçlük, sıkıntı
Mevrid..... : Varacak yer, varacak yol, varış
Mevrid -i naasta içtihada mesağ yoktur..... : İnsanlar arasındaki varılacak noktada içtihada izin yoktur
Mesağ..... : İzin
Mezbure..... : Adı geçen kadın
Meşakkat teshili celbeder ..... : Sıkıntılar ivediliği gerektirir
Memnu..... : Yasak
Minval üzre ..... : Bilinen esas üzere
Misk ü anber ..... : Güzel kokular
Muarız..... : İtiraz eden, karşı koyan
Mugalata..... : Yanıltıcı söz söyleme
Muhayyele ..... : Zihinde kurulmuş, sanı ve kuruntu
Muhbir..... : İhbar eden, haberci, haber veren
Muhzir (muhzır)..... : ilgilileri mahkemeye çağırmaya memur kişi, mübaşir (buradaki kullanımına göre savcı)
Mukabil ..... : Karşılık, karşı
Mukavemet etmek ..... : Karşı koymak, direnmek
Munis ..... : Sokulgan
Muhtekir..... : Vurguncu, istifci
Murassa..... : Kalay veya kurşunla kaplanmış, süslü
Muteber..... : Geçerli
Muttarit..... : Bir diziye giden, sıralı giden
Muttasıl ..... : Aralıksız, ara vermeyen, bitişik
Mukaddesat ..... : Kutsal şeyler
Muzır..... : Zararlı, kötü
Mübaşir..... : İlgilileri mahkeme salonuna çağıran kişi

Müebbeden ..... : Sonuna kadar, sonsuz olarak
Münadi ..... : Çağırgan, dellal
Münafık ..... : Ara bozan, kötülük yapan kişi
Müsavat ..... : Eşitlik
Müşavere ..... : Danışma
Mütalaa serdetmek ..... : Görüş bildirmek
Müteazzir ..... : Özürlü
Müttefik ..... : Aynı fikirde olan, uyuşan
Müşkülat ..... : Güçlükler

N

Naaş (nâs) ..... : İnsanlar
Nâçiz ..... : Önemsiz, çok ufak
Nakzolunmak ..... : Bozulmak
Niza ..... : Çekişme, kavga

P

Peçiç ..... : Zar yerine deniz hayvanı kabuklarından yedisi ile oynayan damaya benzer oyun
Pusetmek (busetmek) ..... : Öpmek

R

Rakip olmak ..... : Binmek
Rahne ..... : Yarık
Rüyet etmek ..... : Görmek

S-Ş

Siret (siyret) ..... : Bir kimsenin içi, yaratılışı
Şaibe ..... : Leke, eksiklik
Şek ..... : Kuşku, şüphe
Şek ile yakin zail olmaz ..... : Kuşku ile gerçek ortadan kalkmaz
Şekva etmek ..... : Yakınmak
Şer ..... : Tanrı buyruğu, ayet, hadise dayanarak kurulmuş din kuralları
Şeriat Mahkemesi ..... : Ayet, hadis ve din adamlarının anlayışlarına uygun kurallarla yargılayan yargı organı
Şitap etmek ..... : Seğirtmek, çabuk ve hızlı gelmek
Şer ..... : Kötülük
Şahsiyet-i maneviye ..... : İçe ve ruha dönük kişilik, içsel kişilik

T

Tahrik etmek ..... : Kışkırtmak, harekete geçirmek
Tahzir etmek ..... : Sakındırmak, önlemek
Takrir-i kelâm ..... : Sözle bildirme
Takrir-i kelâmdan tahzir etmek ..... : Söz söylemesini önlemek
Talik etmek ..... : Ertelemek
Tamik etmek ..... : Derinleştirmek, derinliğine incelemek
Tarafeyn ..... : Taraflar, iki taraf
Tashih etmek ..... : Düzeltmek
Tasrih mukabelesinde delâlete itibar yoktur ..... : Açık açık anlatmada yol göstermeye önem verilmez
Taya ..... : Çocuk bakıcısı
Teamül ..... : Eskiden beri yapılan işlem ve davranış
Tebyiz etmek ..... : Müsveddeyi temize çekmek
Teczive etmek ..... : Cezalandırmak

Tefhim etmek..... : Anlatmak, açıklamak
Telâkki etmek..... : Kabul etmek, saymak
Temyiz etmek ..... : Üst yargı organına başvurmak, Yargıtay'a başvurmak
Teshil etmek ..... : Hızlandırmak
Tetebbuat..... : İncelemeler
Tesvit etmek ..... : Müsvedde yazmak
Teşhir etmek..... : Göstermek
Teşebbüs-i şahsi ..... : Kişisel girişim, özel girişim
Tevarüs etmek..... : Miras yoluyla almak, miras yoluyla elde etmek
Tevlit etmek ..... : Doğurmak
Time-out..... : Mola, dinlenme süresi
Tröst..... : Tekelleşme

U

Uhde ..... : Bir işi üzerine alma, sorumluluk
Ukuda itibar maksad ve maaniyedir, elfaz ve mebaniye değildir
..... : Anlama saygı göstermek onun amaç ve anlamlarına saygıdır, sözlere ve kullanış biçimine değildir
Usul-i Muhakeme Kanunu ..... : Yargılama Yöntemleri Yasası

V

Vâsi..... .: Geniş, çok geniş
Vazı-ı kanun..... : Yasa koyucu
Veciz ..... : Özlü
Veli nimet..... : Besleyen
Velâkin celb-i menafi de defi mefasitten evlâ tutulmaz
..... : Velâkin çıkarcılık yapmak kötülükleri önlemekten üstün tutulamaz.
Vuslat..... : Sevenin sevdiğine kavuşması

Y

Yakin..... : Gerçek, kesin olarak gerçekliğine inanılan
Yeddimizde kalmak ..... : Gözetimimizde kalmak
Yola rakip olmak ..... : Yola çıkmak, yola yönelmek

Z

Zail olmak ..... : Yok olmak, ortadan kalkmak
Zımn..... : İç taraf, açıkça anlatılmayıp öteki sözlerden çıkarılan gizli amaç
Zisu zitsu..... : Jiu jitsu